ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ — ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΤΗΙ 3 ΜΑΡΤΙΟΥ 1890 — ΕΤΟΣ Ζ'.—ΑΡΙΘ. 9.

ΓΡΑΦΕΙΟΝ
ΟΔΟΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 59.
Ἕκαστον φύλλον τιμᾶται λεπτῶν 20.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΔΑΜΒΕΡΓΗΣ

ΕΒΔΟΜΑΣ

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ
ΕΤΗΣΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΕΑ
Ἐν Ἑλλάδι. . . . . Δρ. 10
Ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ. . Φρ. χρ. 12

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ
ΚΑΤΑ ΣΑΒΒΑΤΟΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κωνσταντῖνος Ἡροκλῆς Βασιάδης.

Ἰταλικὴ Καλλιτεχνία καὶ Ἀγγλικὴ Κριτική, ὑπὸ Γ. Δ. Κ.

Χαρακτηρισμοὶ τῶν Φιλελλήνων, κατὰ τὸν Χάου: **Λόρδος Βύρων,** ὑπὸ Γ. Δ. Κ.

Μάρθα ἡ Δημογερόντισσα, ἢ ἡ ὑποταγὴ τοῦ Νόβγοροδ, ἱστορικὸν διήγημα Καραμζίνου. Ἐκ τοῦ Ρωσικοῦ, ὑπὸ Α. Γ. Κωνσταντινίδου. (συνέχεια).

Πατρικὴ συμβουλή, ποίησις Ι. Μαράνου.

Ἱστορικὰ παρορά̓ματα, ὑπὸ Φρ. Ἀλβάνα.

Ἐν Ἀρμονίᾳ, μυθιστορία Georges Duruy. Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ. (Μέρος Τρίτον).

Ὁ Σαίξσπηρ, κατὰ τὸν Ποῦσκιν, ὑπὸ Π. Α. Ἀξιώτου.

Ὁ θάνατος τῶν δύο ἐραστῶν. Κωμῳδία Στιχοπλακιά, ὑπὸ Ἐπ. Ἀλεξάκη.

Εἰδήσεις τῆς Ἑβδομάδος. Ἐγχώρια.—Ἐξωτερικά.—Ἐπιστήμαι.—Ἀρχαιολογία.—Φιλολογία.—Καλλιτεχνία.

Ἰδιαίτερα Γράμματα.

Νέα Βιβλία.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΑΔΗΣ

Ἐὰν τὸ ἔθνος ἡμῶν ἐν τοῖς χαλεποῖς τούτοις χρόνοις τῶν δοκιμασιῶν ἔχει πάντοτε εἰς τὸ στόμα τὸ αἰώνιον παράπονον, ὅτι δὲν ηὐτύχησε ν' ἀναδείξῃ ἄνδρας ἱκανοὺς ν' ἀναχαιτίσωσι τὴν πορείαν τῶν δυσμενῶν περιστάσεων καὶ νὰ μεταβάλωσι ταύτας, οἱ μεταγενέστεροι ὅμως, ἀπαθέστεροι ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν ἀγώνων, οἵτινες κατεβλήθησαν πρὸς ἵδρυσιν τοῦ νεωτέρου ἑλληνικοῦ οἰκοδομήματος δὲν θὰ χαρακτηρίσωσιν ὡς ἄναστρον καὶ σκοτεινὸν τὸ στερέωμα τοῦ μετὰ τὸν μέγαν ἀγῶνα Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ λαμπροὺς θὰ εὕρωσιν ἀστέρας νὰ ἐξυμνήσωσιν, ἄνευ τῶν ὁποίων πολλῷ μείζονες θὰ ἦσαν αἱ ἐθνικαὶ συμφοραί, πολλῷ ἐλάσσων ἡ σπορὰ τοῦ ἀγαθοῦ, οὗτινος ἐκεῖνοι θὰ δρέψωσι τοὺς καρπούς.

Οἱ λαμπροὶ οὗτοι ἀστέρες θὰ λάμπωσιν ἰδίᾳ—ὦ θλιβερὰ τῆς ἐλευθερίας εἰρωνία!—ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ τῆς ἀλυτρώτου Ἑλλάδος, ἐν ᾗ ἡ ἄλυσις συνθλίβει τὰ σώματα, ἐν ᾗ ἡ μάστιξ ἐπιβάλλει σιγὴν εἰς τὰς καρδίας καὶ δὲν ἀφίνει νὰ ἐξέλθῃ ἐλεύθερος τοῦ δούλου ὁ στεναγμός. Εἴτε ἐν Ἑπτανήσῳ ὑπὸ τοὺς ἁρμοστάς, εἴτε ἐν Τουρκίᾳ ὑπὸ τοὺς πασσάδας, τὸ πλεῖστον ὅμως ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ ἄκμονος τῆς δουλείας, ἐσφυρηλατήθησαν ἀναντιρρήτως οἱ μέγιστοι. Μεταξὺ δ' αὐτῶν παρὰ τὰ ὀνόματα τοῦ Μομφεράτου, τοῦ Ζάππα, τοῦ Κριάρη καὶ ἄλλων, συγκαταλεχθήσεται ὁ καταλιπὼν πρό τινος τὴν γῆν Κωνσταντῖνος Ἡροκλῆς Βασιάδης.

Παρὰ τὰ ἐνθουσιώδη κηρύγματα τοῦ ἑνός, τὸν ἀδιάλλακτον χαρακτῆρα, τοὺς διωγμοὺς καὶ τὰς ἐξορίας του, παρὰ τὰς μεγαλοπρεπεῖς δωρεὰς καὶ εὐεργεσίας τοῦ ἑτέρου, παρὰ τὸ ἀστράπτον ξῖφος καὶ τὴν πολεμικὴν δόξαν τοῦ τρίτου, ἐξ ἴσου λάμπουσα θὰ παρουσιάζηται ἡ μορφὴ τοῦ ἀνδρός, ὅστις παυδήμως ἀνεκηρύχθη μετὰ θάνατον ἐθνάρχης καὶ ἠξιώθη οὕτω τίτλου, ὃν τυπικῶς κατέχουσιν ἄλλοι ἐν τῇ ζωῇ.

Ὁ Ἡροκλῆς Βασιάδης ἐν τούτοις οὐδὲ κῆρυξ ὑπῆρξε τῆς ἐλευθερίας μεταξὺ τῶν καταδυναστευομένων, οὐδὲ χορηγὸς ἑκατομμυρίων ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἔθνους, οὐδὲ ἀρήιος στρατάρχης ὁδηγῶν εἰς τὴν ἐλευθερίαν ἢ εἰς τὸν θάνατον τοὺς ὁπλίτας τοῦ ἔθνους. Καὶ αὐτὴ ἡ φημισθεῖσα σοφία του ὑπεχώρησε πρὸ τῆς κυρίας αὐτοῦ ἀρετῆς.

Ἦτο πτωχὸς ἐργάτης τῆς ἐθνικῆς ἰδέας, ὃν μόνη ἡ εἰς αὐτὴν ἀφοσίωσις καὶ ὁ ζῆλος ἀνήγαγον εἰς ἀρχηγόν. Δὲν ἐκράτει τὴν σημαίαν τοῦ μεγάλου πατριώτου, ἀλλ' ἑκατομμύρια δούλων προσέβλεπον μετ' ἐλπίδων εἰς αὐτόν. Δὲν διέθετε τὰ ἑκατομμύρια τοῦ μεγάλου εὐεργέτου, ἀλλ' ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς ἀνάγκης αὐτὸς ὁ πτωχὸς ἐγνώριζε νὰ λύῃ τὰ βαλάντια τῶν πλουσίων καὶ νὰ θεραπεύῃ τὰς ἐθνικὰς ταλαιπωρίας. Δὲν ἐκράτει τὸ ξῖφος τοῦ μεγάλου πολεμιστοῦ, ἀλλὰ κατῆγε νίκας ἐξ ἴσου λαμπρὰς καὶ ἐνδόξους.

***

Ὑπὸ τρεῖς διαφόρους μορφὰς θὰ παρουσιασθῇ ὁ βίος του πρὸ τοῦ ἱστορικοῦ τοῦ μέλλοντος:

Ὁ ἰατρὸς Βασιάδης θὰ λησμονηθῇ, καίτοι μέχρις ἐσχάτων ἐξήσκει τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο, ἵνα συντηρῇ τὸν φιλόλογον καὶ τὸν πατριώτην.

Ὁ φιλόλογος Βασιάδης, ὁ ἀκαταπόνητος μελετητής, ὁ δεινὸς ἑρμηνευτὴς τοῦ Δημοσθένους, ὁ πληρώσας τὸ περιοδικὸν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Φιλολογικοῦ Συλλόγου, διὰ μελετῶν τιμησασῶν πανταχοῦ τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν: ἴσως καὶ αὐτοῦ τὸ ἔργον τεθῇ ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ, ἐπισκιαζόμενον ὑπὸ ἄλλων σοφωτέρων, καίτοι εἰς τὸν φιλόλογον ὀφείλεται ἡ ἀνύψωσις, ἡ δύναμις καὶ ἡ δημοτικότης, ἧς εἶχεν ἀνάγκην, ὅπως ἐργασθῇ ὁ πατριώτης.

Ἀλλ' ὁ πατριώτης Βασιάδης οὐδέποτε θὰ λησμονηθῇ καὶ τὸ ἔργον του οὐδεὶς θὰ ἰσχύσῃ νὰ ἐπισκιάσῃ, ἑνόσῳ ὑπάρχῃ ἔθνος Ἑλληνικόν. Ἐὰν μὲν ἔπωνται ἔτι μακραὶ δοκιμασιῶν ἡμέραι, ἡ ἀνάμνησίς του θὰ ὑπεκκαίῃ τὸν ζῆλον τῶν ἐργατῶν τῆς ἀπολυτρώσεως εἰς ἔργα ἐφάμιλλα πρὸς τὰ ἑαυτοῦ. Ὅταν δὲ ταχεῖα ἢ βραδύνουσα ἀνατείλῃ αὕτη, τὸ ὄνομά του, τὸ κεχαραγμένον ἐν ταῖς καρδίαις τῶν δούλων θὰ εὐλογῆται ὑπὸ τῶν ἐλευθερωθέντων, ὡς ἑνὸς τῶν θεμελιωτῶν τῆς σωτηρίας των.

Μάτην ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐζήτησε τὰ φῶτά του διὰ τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον. «Παρὰ τῷ δούλῳ Ἑλληνισμῷ, ἀπήντησεν, εἶνε χρησιμωτέρα ἡ παρουσία μου». Καὶ μάτην ἡ Τουρκικὴ βλέπουσα τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀξίαν, μαντεύουσα δὲ τὰς ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐνεργίας του, προσεπάθησε νὰ προσελκύσῃ προσφέρουσα αὐτὸν ἀξιώματα καὶ τιμάς. Ὁ Βασιάδης εἶπεν· εὐχαριστῶ, καὶ ἀπεποιήθη· «τὸ δὲ εὐχαριστῶ» του ἐκεῖνο, εἰς τόμους ὁλοκλήρους ἠδύνατο ν' ἀναλυθῇ.

Καὶ εἰργάζετο. Τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἔπρεπε πανταχοῦ τῆς Τουρκίας νὰ διαδοθῶσιν, ὡς οἱ ἄριστοι μοχλοὶ τῆς ἐθνικῆς ἰδέας. Ὁ Βασιάδης ἵδρυε συλλόγους καὶ οἱ σύλλογοι ἵδρυον σχολεῖα καὶ τὰ σχολεῖα ἵδρυον Ἕλληνας. Διδάσκαλοι ἔπρεπε πανταχοῦ νὰ ἐκπεμφθῶσιν, ὅπως ἀντιμετωπίσωσι τὴν ἐπιδρομὴν τῶν νεοφωτίστων διεκδικητῶν τῆς ὑπὸ δουλείαν Ἑλληνικῆς χώρας. Ὁ Βασιάδης ἐξέλεγε τοὺς καλητέρους στρατιώτας, ἐφωδίαζεν αὐτοὺς διὰ τῶν ἀναγκαίων καὶ τοὺς ἐξέπεμπεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν. Χρημάτων εἶχεν ἀνάγκην τὸ Γένος, ἵνα προλάβῃ ἐπικειμένην συμφοράν, ἵνα θεραπεύσῃ κατενεχθὲν τραῦμα. Ὁ Βασιάδης ἐγίνετο ἐπαίτης καὶ τὰ βαλάντια ἠνοίγοντο εἰς ἕνα γλυκύν, πλήρη πόνου λόγον, ὃν ἡ πατρὶς διὰ τοῦ στόματός του ἐξέφερεν, εἰς μίαν κίνησιν τῆς πολιᾶς καὶ σεβασμίας του κεφαλῆς.

***

Δυσχερὴς θ' ἀπέβαινε καὶ διὰ μεγάλων γραμμῶν ἡ ἀπαρίθμησις τῶν ὅσων ἐν μέσῳ φόβων καὶ καταδιώξεων καὶ εὐθύνης οὐ σμικρᾶς εἰργάσθη καὶ συνετέλεσεν ὑπὲρ τοῦ Ἔθνους. Δυσχερής, ὅσον εἶνε δυσθεώρητον τὸ βάθος τῆς ἀπωλείας, ἣν ὑπέστημεν δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι.

Ἀλλὰ ὁ Βασιάδης καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ θλιβεροῦ θανάτου του καθίσταται εὐεργετικός. Το ἐπὶ τούτῳ ἐκδηλωθὲν πανελλήνιον πένθος καταλείπει, ὡς γέρας, ἐπίζηλον εἰς πάντα τῆς ἐθνικῆς ἰδέαν ἐργάτην. Ἡ δὲ μελέτη τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ μεγάλου πατριώτου ἂς κρατύνῃ τὴν πεποίθησιν, ὅτι δὲν εἶνε φροῦδοι αἱ ἐλπίδες καὶ οἱ πόθοι ἔθνους, τοιούτους ἀναδεικνύοντος ἄνδρας.

ΙΤΑΛΙΚΗ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ
ΚΑΙ
ΑΓΓΛΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ

Περὶ τῶν ἐν *Φλωρεντίᾳ Μουσαϊκῶν*, θέματος λίαν σπουδαίου διὰ τοὺς ἐραστὰς τῶν ὡραίων τεχνῶν, πολλοὶ πολλαχῶς ἐπραγματεύθησαν, ἐσχάτως μάλιστα μετὰ μεγίστης γλαφυρότητος καὶ καλλιεπείας, ἀλλ'

οὐχὶ καὶ τῆς προσηκούσης ὀρθῆς κρίσεως καὶ τῶν ἀπαιτουμένων γνώσεων.

Πρὸ ἡμερῶν ἀνέγνωμεν μετ' εὐχαριστήσεως καὶ ἐνδιαφέροντος σειρὰν ἐμβριθῶν ἄρθρων δημοσιευθέντων ἐν τινι τῶν σπουδαιοτέρων ἀγγλικῶν περιοδικῶν *περὶ τῶν ἐν Φλωρεντίᾳ Μουσαϊκῶν*. Ἐθαυμάσαμεν μὲν τὰς ὡραίας, ἐπιτυχεῖς καὶ καλλιτεχνικὰς περιγράφας τοῦ συγγραφέως, ἃς διὰ κλασικοῦ καλάμου ἐποιήσατο περὶ τῶν ἐν Φλωρεντίᾳ ἀριστουργημάτων τῆς τέχνης, λίαν ὅμως ἐξεπλάγημεν ἀναγνώσαντες τὴν περὶ τῶν δύο μνημείων τῶν Μεδίκων ἐπίκρισιν αὐτοῦ.

Ἐν αὐτῇ ὁ γράφων ἐξαίρει μὲν ἀμφότερα, ὡς τὰ λαμπρότερα ἔργα τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου, προδίδει ὅμως πλήρη ἄγνοιαν ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν αὐτῶν καὶ τὴν ἰδέαν, ἣν ὁ Ἰταλὸς γλύπτης προὐτίθετο νὰ ἐκφράσῃ διὰ τῶν ἀγαλμάτων ἐκείνων. Ἐπιτρέψατε λοιπὸν ἡμῖν ἵνα διὰ τῆς φίλης *Ἑβδομάδος* εἴπωμεν ὀλίγα ἐπὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ἀντικειμένου καὶ προσενέγκωμεν τοῖς ἀναγνώσταις αὐτῆς τὰς διαφόρους ἑρμηνείας τῶν ἐξοχωτέρων Ἰταλῶν ἱστορικῶν καὶ τὴν ἰδέαν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου Μιχαὴλ Ἀγγέλου. Ἵνα δὲ ὁ ἀναγνώστης γνωρίσῃ ἀκριβῶς περὶ τίνος πρόκειται, παραθέτομεν ἐνταῦθα ἐν ὀλίγοις τοὺς λόγους τοῦ συγγραφέως τῶν ἐν «Φλωρεντίᾳ Μουσαϊκῶν.»

«Τὸ Νέον Παρεκκλήσιον ἀνήγειρεν ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος, ἵνα καταθέσῃ ἐν αὐτῷ πλὴν ἄλλων καὶ τὸν τοῦ *Λαυρεντίου τῶν Μεδίκων* ἀνδριάντα.

«Τοῦτο οὐδόλως περιποιεῖ τιμὴν τῷ Βουοναρότῃ. Οὐδέποτε ὤφειλε νὰ μεταχειρισθῇ τὴν μεγαλοφυΐαν καὶ τὰς πλαστικὰς αὐτοῦ χεῖρας, ὅπως ἀπαθανατίσῃ τοιοῦτον ἄνδρα. Ὁ Λαυρέντιος εἶνε πρὸ πάντων γνωστὸς ὅτι ἐνυμφεύθη τὴν Μαγδαληνὴν τῆς Βουνωνίας καὶ ὅτι αὐτός τε καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ ἀπέθανον ἕνεκα φοβερῶν καὶ ἀκατανομάστων ἀταξιῶν ἀμέσως μετὰ τὴν γέννησιν τῆς θυγατρὸς των Αἰκατερίνης τῶν Μεδίκων, ἧς ὁ φρικώδης βίος ἦν ἄξιος τῆς διεφθαρμένης καὶ δηλητηριώδους αὐτοῦ πηγῆς . . . .

«Ἀρά γε τὰ ἔργα τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου ἦσαν ἁπλῶς γέννημα τῆς μεγαλοφυΐας αὐτοῦ; Ἀδυνατοῦμεν νὰ το πιστεύσωμεν. Φρονοῦμεν ὅτι εἶχε πρὸ τῆς φαντασίας του πραγματικόν τι πρότυπον, διότι καίτοι ἡ γλυπτικὴ δὲν δύναται, ὡς ἡ ζωγραφική, νὰ ἐκφράσῃ ὁλόκληρον ἱστορίαν, οὐχ ἧττον ἑκάστη εἰκὼν πρέπει νὰ ἔχῃ ἠθικήν τινα ἔννοιαν, πρέπει νὰ δεικνύῃ τὰ αἴτια τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς καὶ νὰ διεγείρῃ τῷ θεατῇ ὑψηλήν τινα ἰδέαν, ἄλλως ὁ νοῦς αὐτοῦ ὁλοσχερῶς ἀπόλλυται ἐν τῷ μέσῳ τῶν πυκνῶν νεφῶν τῶν ἀμφιβολιῶν καὶ τῆς ἀγνοίας.»

Ἀκολούθως ὁ συγγραφεὺς περιγράφει διὰ τοῦ καλλιτεχνικοῦ αὐτοῦ καλάμου τὴν ὡραιότητα τῶν ἔργων τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου ἐκφράζων σύναμα τὰς αὐτὰς ἀμφιβολίας ὡς πρὸς τὴν πραγματικὴν καὶ ἀληθῆ ἔννοιαν τῶν ἀριστουργημάτων ἐκείνων καὶ ἑξακολουθεῖ λέγων:

«Εἶνε περιττὸν ἐνταῦθα νὰ εἴπωμεν ὅτι αὐτὸς ὁ θεατὴς πρέπει νὰ ἐφεύρῃ τὴν ἀλληγορίαν, ἣν ἐπιθυμεῖ νὰ ἴδῃ συσσωματουμένην ἐν τῇ λιθίνῃ τριάδι τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου.

«Δὲν ἀρκεῖ νὰ εἴπῃ τις εἰς τὸν θεατὴν τὰ ὀνόματα αὐτῶν: *Ἰουλιανός*, *Νὺξ* καὶ *Ἡμέρα*. Οὐδεὶς θὰ δυνηθῇ νὰ μαντεύσῃ τὴν ἔννοιαν τοῦ συμπλέγματος διὰ τῆς βοηθείας τοιαύτης κλειδός. Ἡ *Νὺξ* εἶνε νὺξ βεβαίως, διότι κοιμᾶται, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἡ *Ἡμέρα* εἶνε ἡμέρα, διότι δὲν κοιμᾶται. Ὅθεν πρέπει νὰ μαντεύσῃ τις τὸν μῦθον τοῦ συμπλέγματος. Ἕκαστος θεατὴς πρέπει νὰ ἀποκαλύψῃ ἄνευ τῆς ἐλαχίστης βοηθείας αὐτὸ τὸ μέγα μυστήριον. Αἱ ἔξοχοι καὶ κολοσσιαῖαι ἐκεῖναι μορφαί, ἃς οἱ χρονογράφοι τῆς ἐποχῆς ἐβάπτισαν *Νύκτα* καὶ *Ἡμέραν*, λαλοῦσιν ἀκατάληπτον γλῶσσαν εἰς τὰ πλήθη. Εἰσὶ βωβαί, ὡς ἡ Σφίγξ, εἰς τὰς ψυχὰς τῶν μὴ δυναμένων ν' ἀναπληρώσωσι τὴν μουσικὴν καὶ τὴν ποίησιν, ἣν μετέδιδον διὰ τῶν μαρμαρίνων αὐτῶν χειλέων εἰς τὰ ὦτα τοῦ πλάσαντος αὐτά.»

Ἐὰν ὁ συγγραφεὺς τῶν ἐν *Φλωρεντίᾳ Μουσαϊκῶν*, ἀνεγίνωσκε τὸν Νικολίνην, Γουαράτζην, Ροζίνην, καὶ Μιλανέζην, ἢ ἀνεκάλει ἐν τῇ μνήμῃ αὐτοῦ τὴν ὡραίαν ἀπάντησιν τοῦ ἰδίου Μιχαὴλ Ἀγγέλου πρὸς τοὺς στίχους, οὓς ἀνώνυμος ποιητὴς ἔγραψε πρὸς ἔπαινον τῆς *Νυκτός*, θὰ ἐλάμβανεν ἀκριβῆ καὶ σαφῆ ἔννοιαν αὐτῶν καὶ οὐδόλως θὰ ἐπεβάρυνε τὴν μνήμην τοῦ δημοσίου γλύπτου ὡς ἀπαθανατίσαντος διὰ τῆς ἀθανάτου αὐτοῦ γλυφίδος δύο μηδαμινοὺς Μεδίκους, καὶ δώσαντος τῷ κόσμῳ ἐν τῶν ὡραιοτέρων αὐτοῦ ἀριστουργημάτων ἄνευ οὐδεμιᾶς *ἐνοίας ἢ ἰδέας*, *βωβὸν ὡς ἡ Σφίγξ*.

Λυπούμεθα ὅτι ἕνεκα ἐλλείψεως τοῦ βιβλίου δὲν δυνάμεθα νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα ὁλόκληρον τὸ χωρίον, δι' οὗ ὁ Νικολίνης ἐν τῷ Del Sublime di Michael Angelo δίδει λαμπρὰν ἑρμηνείαν τῶν μνημείων τοῦ Βουοναρότῃ· παραθέτομεν ὅμως τὰς ὀλίγας ταύτας λέξεις τοῦ Γουαράτζη ἐκ τοῦ Assedio di Finenze, ἐν αἷς ποιεῖται μνείαν καὶ τοῦ Νικολίνη.

«Ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος ἔγλυψεν ἐπὶ τῶν μνημείων τούτων τὴν *Ἡμέραν* καὶ τὴν *Νύκτα*, ἵνα παραστήσῃ ἡμῖν, ὅτι αἱ ἡμέραι ἡμῶν παρέρχονται ὡς σκιᾶ, ἐνῷ αἱ τοῦ τυράννου μένουσιν αἰώνιαι, ὡς τὰ ὄρη, διὰ τῆς ἀτιμίας καὶ τοῦ αἴσχους! Ἔγλυψε τὸν Λαυρέντιον λίαν σκεπτικὸν πλησίον τοῦ τάφου, ἵνα ἐκδηλώσῃ τὴν τύψιν τοῦ συνειδότος καὶ τὸν ἔλεγχον, ὃν αἰσθάνεται ὁ τύραννος παρὰ τῷ μνημείῳ αὐτοῦ. Ὁ ἱστορικὸς Βάρκης λέγει, ὅτι *ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος μᾶλλον ἐκ φόβου ἢ τῆς ἐπιθυμίας, ὅπως ἐργασθῇ, κατεσκεύασε τὰ μνημεῖα ταῦτα*. Ἡ μοῦσα ἠρνήθη εἰς τὸν Βάρκην μεγαλοφυΐαν καὶ εὐγενῆ καρδίαν, ἄλλως δὲν θὰ ἔγραφε τὴν ἱστορίαν τῆς δημοκρατίας κατὰ διαταγὴν ἑνὸς πρίγκιπος! Ὁ Νικολίνης ἐνεδάθυνεν εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ περιδόξου γλύπτου περισσότερον παντὸς ἄλλου. *Ἐν μέσῳ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἐξορίας τῶν συμπατριωτῶν του*, λέγει οὗτος, *ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος προσεπάθησε νὰ ἐκδικήσῃ διὰ τῆς μεγαλοφυΐας αὐτοῦ τὴν χώραν ἐκείνην, ἣν δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ὑπερασπίσῃ διὰ τῶν βραχιόνων του· ἐκήρυξε λοιπὸν διὰ τῶν μαρμάρων τούτων τὴν αἰωνίαν αὐτοῦ ἐκδίκησιν.* Ταῦτα ὁ Γουαράτζης. Ὁ δὲ Ροζίνης εἰς τὴν *Λουΐζαν Στρώτσην* λέγει· «Τί ἐπιθυμοῦσιν οἱ δύο οὗτοι Μέδικοι; Τὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τῆς γενετείρας αὐτῶν Φλωρεντίας. Ἀλλὰ τίνι τρόπῳ προτίθενται ν' ἀποκτήσωσιν αὐτήν; Ὁ Ἰουλιανὸς διὰ τῆς πρᾳότητος, ὡς ἐκ τούτου. παρίσταται ἐκεῖ πρᾷος καὶ ἥρεμος, ὁ Λαυρέντιος διὰ τῆς βίας καὶ αὐστηρότητος, ὡς ἐκ τούτου, παρίσταται σκεπτικὸς καὶ αὐστηρός. Τὶς ὁ λόγος τῆς ἀποτυχίας; Ὁ χρόνος, διότι ὁ μὲν ἔζησε μόνον τέσσαρα ἔτη μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ εἰς Φλωρεντίαν, ὁ δὲ ἑπτά».

Ἐν δὲ τῷ σπουδαίῳ συγγράμματι *Ἐπιστολαὶ τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου*, ὁ ἐκδότης αὐτῶν Γαετάνος Μιλανέζης ἐν τοῖς προλεγομένοις αὐτοῦ λέγει:

«Ἡ Φλωρεντία κατεστράφη μᾶλλον ἐκ τῆς προδοσίας τοῦ ὑπερασπίζοντος αὐτὴν ἢ ἐκ τῶν ἐχθρικῶν ὅπλων. Τὴν δὲ θλῖψιν, ἣν ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος ἠσθάνθη ἰδὼν τὴν προσφιλῆ αὐτοῦ πατρίδα εἰς τὰς χεῖρας τυράννου, ἀριδήλως ἐξέφρασε διὰ τοῦ πρὸς τοὺς ἐξόριστους Φλωρεντινοὺς ἐπιγράμματός του καὶ διὰ τῶν ὡραίων αὐτοῦ στίχων πρὸς τὴν *Νύκτα*».

Ἐνταῦθα ὁ συγγραφεὺς τῶν ἐν *Φλωρεντίᾳ Μουσαϊκῶν* δύναται νὰ εἴπῃ. Αἱ τῆς ἀλληγορίας τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου ἑρμηνεῖαι τῶν Ἰταλῶν ἱστορικῶν, εἰσὶ καὶ αὗαι εἰκασίαι· καὶ ἐγὼ αὐτὸς εἶπον, ὅτι αὐτὸς ὁ θεατὴς πρέπει νὰ ἐφεύρῃ τὴν ἀλληγορίαν, ἣν ἐπιθυμεῖ νὰ ἴδῃ συσσωματωμένην ἐν τῇ λιθίνῃ ἐκείνῃ τριάδι, κ.τ.λ.

Ἀλλ' οἱ συγγραφεῖς οὗτοι δὲν ἐμάντευσαν, οὔτε ἐφεῦρον τὴν ἀλληλογορίαν· τοὐναντίον μελετῶντες μετ' ἐπιστασίας τὸν βίον, τὸν χαρακτῆρα, τὰς διαθέσεις, τὰ αἰσθήματα, τὴν φύσιν, τὰ ἔργα καὶ πρὸ πάντων τοὺς ἰδίους λόγους τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου, ἔφθασαν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι δὲν προὐτίθετο ν' ἀνεγείρῃ μνημεῖον δόξης πρὸς τοὺς Μεδίκους, ἀλλ' αἴσχους καὶ ἀτιμίας.

Περὶ τῶν ἀριστουργημάτων τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου, παριστώντων τὴν *Ἡμέραν* καὶ τὴν *Νύκτα*, ὁ ἱστορικὸς Βασσάρης λέγει, ὅτι ἡ καλλονὴ αὐτῶν ἐπισκιάζει πάντα τὰ ἄλλα ἔργα τῆς γλυπτικῆς, καὶ ὅτι ἐκ τῶν πολλῶν ὑπὲρ αὐτῶν γραφέντων ποιημάτων Λατινιστὶ καὶ Ἰταλιστὶ τὸ ἑξῆς, τὸ εἰς τὸν Ἀλφόνσον Στρώτζην ἀποδιδόμενον, εἶνε τὸ ὡραιότερον.

La Notte che tu vedi in si dolci atti
Dormire, fu da un angelo scolpita
in questo sasso, e perché dorme, ha vita:
Destala, se nol credi, e parleratti.

Τὴν Νύκτα, ἣν παρατηρεῖς ἡδέως κοιμωμένην,
τὸ μάρμαρον ἀγγέλου χεὶρ τὴν ἔχει γεγλυμμένην·
κοιμᾶται, ἀλλὰ τὴν ζωὴν διατηρεῖ ἀκόμα·
ἂν δὲν πιστεύεις, θέξε την γλυκὺ ν' ἀνοίξῃ στόμα.

Εἰς τοὺς ὡραίους τούτους στίχους ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος ἀπήντησεν·

Grato m' é il sonno, e più l' esser di sasso,
Mentre che il danno e la vergogna dura,
Non udir, non veder m' é gran ventura:
ro non mi destar, deh! parlá basso,

Ὁ ὕπνος μ' εἶν' εὐχάριστος· τῆς πέτρας ψυχροτέρα
εἶθε νὰ ἦμην, δουλικὸν βίον ἐνόσῳ ζήσω·
μὴ βλέπουσα κ' ἀκούουσα εἶμι εὐτυχεστέρα,
δμίλει ἡσυχώτερα, σιγά, μὴν ἐξυπνήσω.

Ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος εἶχεν ἰσχυροτάτους λόγους, ὅπως μὴ ἀνακαλυφθῇ ἐν τῇ ἀλληγορίᾳ αὐτοῦ. Ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος διαρκούσης τῆς πολιορκίας ἐναντίον τῶν Μεδίκων, μετὰ δὲ τὴν κατάθεσιν τῶν ὅπλων ἐκρύβη πρῶτον μὲν ἐν τῇ οἰκίᾳ φίλου, εἶτα δὲ ἐν τῷ κωδωνοστασίῳ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἔνθα διέμεινε μέχρις ὅτου ἐβεβαιώθη παρὰ διαταγῆς σταλείσης ὑπὸ τοῦ Κλήμεντος Ζ' πρὸς τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ τὸν Μέγαν Δοῦκα Ἀλέξανδρον Α', ὅτι ἡ προσωπικὴ αὐτοῦ ἀσφάλεια οὐδόλως διακινδυνεύει. Ἐξελθὼν τῆς κρύπτης αὐτοῦ ἐκλείσθη εἰς τὸ σπουδαστήριόν του καὶ ἤρξατο τοῦ ἔργου αὐτοῦ. Μετ' ὀλίγον ὁ μέγας Δοὺξ διέταξεν αὐτὸν ὅπως πορευθῇ μεθ' ἑαυτοῦ, ἵνα ἐκλέξωσι κατάλληλον μέρος πρὸς ἀνέγερσιν φρουρίου, ὅπερ ἐπρόκειτο νὰ χρησιμεύσῃ, ὡς προμαχὼν κατὰ τῶν ἐπαναστάσεων, Ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος ἀπήντησεν, ὅτι *ὁ Δοὺξ ἠδύνατο νὰ ὑπάγῃ μόνος του.*

Ἡ προπετὴς αὕτη ἀπάντησις ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ τυραννία καὶ αἱ καταδιώξεις τῶν Μεδίκων κατὰ τῶν φιλελευθέρων ἀφ' ἑτέρου, ἐβίασαν αὐτὸν ν' ἀπέλθῃ εἰς Ρώμην ἐγκαταλιπὼν τὸ ἔργον αὐτοῦ ἀτελές.

Ἔκτοτε οὐδέποτε πλέον ἐπανῆλθεν εἰς τὴν προσφιλῆ του Φλωρεντίαν, ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὁ Κόσμος *pater Patria*, ἔκλεψε τὰ λείψανά του καὶ μετέφερεν αὐτὰ ἐκεῖ ἐγκεκλεισμένα εἰς δεσμίδα ἐμπορευμάτων διατάττων σύναμα, ἵνα ἡ κηδεία αὐτοῦ τελεσθῇ μεγαλοπρεπῶς καὶ μετὰ τῶν προσηκουσῶν τιμῶν. Οἱ δὲ Φλωρεντινοὶ ἀνεκήρυξαν ἕνεκα τούτου τὸν Κόσμον μέγαν προστάτην τῶν ὡραίων τεχνῶν.

Πάντα ταῦτα ὑποδεικνύουσιν ἀριδήλως ὅτι ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος προὐτίθετο διὰ τῶν μαρμάρων ἐκείνων νὰ ἐκφράσῃ τὴν πρὸς τοὺς Μεδίκους μεγίστην αὐτοῦ ἀπέχθειαν καὶ ἔχθραν, ὅπερ δὲν εἶχε τὴν ἐλευθερίαν δημοσίᾳ νὰ πράξῃ. Ὅθεν δὲν εἶνε δίκαιον νὰ κατηγορῇ τις αὐτὸν ὡς θελήσαντα ν' ἀπαθανατίσῃ δύο μηδαμινὰ ὄντα· διότι τοῦτο ἤθελεν εἰσθαι ὅλως διόλου ἐν ἀντιφάσει πρὸς τὰς γνωστὰς φιλελευθέρους αὐτοῦ ἀρχὰς καὶ τὸ μῖσος, ὅπερ ἔτρεφε κατὰ τῶν Μεδίκων.

Ὁ νοῦς τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου ὑψοῦται ὑπεράνω τῶν ἄλλων, ὡς ὁ ἀετός, καὶ δὲν πρέπει νὰ ἅπτηταί τις τούτου ἐλαφρῶς καὶ ἀπερισκέπτως, διότι τὰ μεγάλα πνεύματα δὲν εἶνε προσιτὰ εἰς πάντας.

Καὶ ἐν τῷ Σεξτείῳ ναῷ ἅπαντες θαυμάζουσι τὴν *Φοβερὰν ἡμέραν τῆς Κρίσεως*, ἀλλ' ὀλίγιστοι ἐννοῦσι τὴν λαμπροτάτην σάτυραν τὴν ζωγραφισθεῖσαν ἐναντίον τῆς δεισιδαιμονίας τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας ὑπ' αὐτοὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ Πάπα καὶ τῶν Καρδιναλίων τῆς Ρώμης.

Τοιοῦτοί εἰσιν οἱ μεγαλοφυεῖς!

Γ. Δ. Κ.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ ΤΩΝ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΧΑΟΥ

Ι'

ΛΟΡΔΟΣ ΒΥΡΩΝ

Ἡ εἰς Μεσολόγγιον ἄφιξις τοῦ Λόρδου Βύρωνος ὑπῆρξε σπουδαιότατον μὲν γεγονὸς διὰ τὴν Ἑλλάδα, σημαντικώτατον δὲ διὰ τὸν κόσμον. Ἐπειδὴ τὰ αἴτια τὰ πείσαντα αὐτόν, ἵνα ἑνώσῃ τὴν ἑαυτοῦ τύχην μετὰ τῆς τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἡ πρὸς αὐτοὺς διαγωγή του πολυτρόπως ἐσχολιάσθησαν, δίκαιον νομίζω νὰ ἐξετασθῶσιν ἀμφότερα ταῦτα ἀμερολήπτως καὶ εἰλικρινῶς.

Ἡ Ἑλλὰς ὑπῆρξε τῷ Βύρωνι προσφιλεστάτη. Ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ἔτρεφε διὰ τὴν μεγαλοφυΐαν τῶν ἀθανάτων αὐτῆς ἀνδρῶν τὸν μέγαν ἐκεῖνον θαυμασμόν, ὃν πᾶς ὁ αἰσθανόμενος τὸ κάλλος καὶ τὸ μεγαλεῖόν των καθῆκον ἔχει νὰ ἐπιδεικνύῃ. Νέος ἔτι ἐπεσκέφθη τὴν ἱερὰν γῆν τῆς Παλλάδος, παρετήρησε μὲ ἐκστατικὸν ὄμμα μεγάλου ποιητοῦ τὰς γραφικωτάτας αὐτῆς θέας, ὤδευσε μετὰ σεβασμοῦ ἐπὶ τῶν τάφων τῶν ἡρώων της, καὶ ἠσθάνθη εὐχάριστον μελαγχολίαν,

«Ἔγγὺς περιπλανώμενος τοῦ Δελφικοῦ μαντείου
ἢ θεωρῶν τὴν ἔκτασιν τοῦ εὐκλεοῦς πεδίου,
ἔνθα ὁ Ἕλλην πολεμῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας
κατέβαλε τὸ Περσικὸν φάσμα τῆς τυραννίας».

Ἡ Ἑλλὰς ὑπῆρξε τὸ ἴνδαλμα τοῦ Βύρωνος· ὀφείλομεν δὲ νὰ πιστεύσωμεν αὐτῷ λέγοντι, *ὅτι οὐδέποτε ἦτο εὐτυχέστερος ἢ ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ*.

Ὁ Βύρων οὐδέποτε ἐξέφρασεν αἰσθήματα μεγίστου ἐνδιαφέροντος μετὰ μείζονος κάλλους, ζέσεως καὶ εὐφραδείας λόγου, εἰμὴ προκειμένου περὶ Ἑλλάδος. Τὸ ἑπόμενον χωρίον εἶνε ἀμίμητον:

«Ὅστις εἰς θανόντος κλίνην ἔτυχέ ποτε νὰ ἔλθῃ,
πρὶν ἀκόμη ἡ ἡμέρα τοῦ θανάτου του παρέλθῃ,
ἡ πανώλεθρος ἐκείνη, πρώτη τῆς ἀνυπαρξίας,
ἀλλ' ἐσχάτη τῶν κινδύνων, τῶν παθῶν τῆς ἀγωνίας,
(πρὶν τὸ πρόσωπον ὁ δυὴξ παραφθείρῃ τοῦ θανάτου
καὶ τὸ ἐπιμένον κάλλος σβέσῃ μὲ τὰ δάκτυλά του),
θὰ ἐθαύμασε βεβαίως τὴν ἀγγελικὴν γαλήνην,
τῆς ἐκστάσεως τὸ ἦθος, τὴν ἀτάραχον εἰρήνην,
τὴν ὠχρὰν ἐκείνην ὄψιν, στερεάν, ἀλλ' ἀνειμένην,
τὴν ὑπὸ τῆς ἀτονίας τρυφερῶς ὡραϊσμένην·
ἂν δὲν ἔβλεπε τὸ ὄμμα τὸ στερρὸν καὶ φρικαλέον,
ὅπου δὲν γελᾷ, δὲν λάμπει, οὔτε δάκρυ χύνει πλέον,
καὶ τὸ μέτωπον ἐκεῖνο τὸ ξηρὸν καὶ παγωμένον,
ὅπου ἡ τῶν τάφων νάρκη τῶν ἐκεῖ παρισταμένων
τὴν ψυχὴν καταταράττει, ὡς ἂν ἔμελλον ὁμοίαν
καὶ αὐτοὶ νὰ λάδουν τύχην μετ' ὀλίγον, τὴν ὁποίαν
τρέμουν βλέποντες καὶ φρίττουν, ἀτενίζουν μολοντοῦτο.
ἂν τὸ μέτωπον καὶ τ' ὄμμα ἔμπροσθεν δὲν εἶχε τοῦτο,
στιγμάς,—ὄχι, ὥρας ὅλας αὐτὸς ἤθελε διστάζῃ,
ἂν ὁ θάνατος τῷ ὄντι τὸν νεκρὸν ἐξουσιάζει·
τόση χάρις καὶ γαλήνη, τόση καλλονὴ μεγάλη,
κατὰ τὰς στιγμὰς τὰς πρώτας τοῦ θανάτου ἐπιθάλλει!
Καὶ αὐτῆς τῆς παραλίας ἡ εἰκὼν εἶνε ὁμοία·
εἶνε ἡ Ἑλλάς, ἀλλ' ὅμως ἡ Ἑλλὰς νεκρὰ καὶ κρύα!
ναὶ νεκρά, ἀλλὰ ὡραία, ναὶ ψυχρά, ἀλλὰ γλυκεῖα·
ὅμως φρικιᾷς μὴ βλέπων οὐδαμοῦ ζωῆς σημεῖα.
Καλλονὴν τοιαύτην ἔχουν μόνον οἱ ἀποθαμμένοι,
ἥτις, καὶ ψυχῆς ἀπούσης, εἰς τὸ πρόσωπόν των μένει·
ἥτις, ἐωσοῦ ὁ τάφος σκεπασθῇ ἀπὸ τὸ χῶμα,
μᾶς πλανᾷ, ἐνῷ μᾶς δείχνει ψευδῆ χάριν, ψευδὲς χρῶμα.
Αἴγλη τῆς ψυχῆς εἶν' αὕτη εἰς τὸ τέρμα τοῦ σκαδίου,
εἶν' ἀστὴρ περιαυγάζων τὰ ἐρείπια τοῦ βίου,
ἐκπνευσάντων αἰσθημάτων ζώπυρον τὸ τελευταῖον,
σπινθήρ,—ἴσως ἀπὸ φλόγα οὐρανίαν ἀπορρέων,—
ὅστις τὸν νεκρὸν φωτίζει, ἀλλὰ δὲν θερμαίνει πλέον».[1]

Πάντα ταῦτα ἠσθάνθη ὁ Βύρων, ὡς καὶ πλεῖστοι ἄλλοι, ἱστάμενος ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων τοῦ Παρθενῶνος περικεκυκλωμένου ὑπὸ ναῶν, οἵτινες, καίπερ ὑποστάντες ἐπὶ πλέον ἢ δισχίλια ἔτη τὰ κτυπήματα τοῦ πανδαμάτορος χρόνου, οὐχ ἧττον διατηροῦσιν εἰσέτι τὸ ἀρχαῖον μεγαλεῖον καὶ ἰδίως τὴν ὡραιότητα καὶ κανονικότητα, ἃς αἱ μέγισται προσπάθειαι τῆς νεωτέρας μεγαλοφυΐας οὐδὲ νὰ προσεγγίσωσιν ἠδυνήθησαν.

Ὁ Βύρων παρατηρῶν ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως τὴν μαγευτικωτάτην ἐκείνην θέαν τὴν πλήρη προσφιλεστάτων καὶ λίαν ἐνδιαφερουσῶν ἀναμνήσεων, — ἦν ὁ μὲν ἀμαθὴς ποιμὴν στηριζόμενος ἐπὶ τῆς καλαύροπός του ἀκορέστως παρατηρεῖ ἐπὶ πολλὰς ὥρας, ὁ δὲ φλεγματικὸς Μουσουλμάνος ἀναστέλλων τὴν πορείαν τοῦ ἵππου του εὐδοκεῖ ν' ἀτενίσῃ, ὁ δὲ εὐπαίδευτος ἀκουσίως ἐκτείνων τοὺς βραχίονας καὶ πνευστιῶν θεᾶται ἐκ συγκινήσεως πνιγόμενος, — ἐνεπνεύσθη τὰς ἐξοχωτέρας καὶ λαμπροτέρας εἰκόνας, ἃς ἡ μεγαλοφυΐα αὐτοῦ ἔδωκεν ἡμῖν ὡς αἰώνιον κληρονομίαν. Ἐκεῖ ὁ Βύρων κατελήφθη ὑπὸ ἰσχυροῦ καὶ λίαν ζωηροῦ ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ἐνθουσιασμοῦ, ὅστις οὐδέποτε ἐγκατέλιπεν αὐτόν, εἰμὴ καθ' ἣν ὥραν ἀπέθανεν ἐν τῇ ἱερᾷ αὐτῆς γῇ, ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας της καὶ μὲ τὸ ὄνομά της ἐπὶ τῶν χειλέων αὐτοῦ.

Ὁ Βύρων πολλάκις ἐθρήνησεν ἐπὶ τῇ τυραννίᾳ τῶν Ἑλλήνων καὶ προέτρεψεν αὐτοὺς πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν.

«Τῶν μεγάλων ἀνδρῶν μῆτερ, κλεινὴ χώρα τῶν ἀνδρείων!
ἀπὸ τῶν βουνῶν τὰ ἄντρα ἕως μέχρι τῶν πεδίων
προμαχῶν ἐλευθερίας, εἴτε δόξης μαυσωλεῖον!
Νεκροθήκη ἡμιθέων! Αὕτη ἡ κατάστασίς σου;
Ταῦτα λείψανα τὰ μόνα ἐκ τῆς ἄλλοτε ζωῆς σου;
Πρόσελθε, δειλὲ σὺ δοῦλε, τῶν ἀλύσεών σου φίλε,
καὶ εἰπέ, δὲν εἶν' ἐκεῖναι αἱ ἀρχαῖαι Θερμοπύλαι;
Καὶ τὸ κυανοῦν δὲ ὕδωρ, τὸ τὴν γῆν σου περιέχ πλῆττον,
γόνε χαῦνε προπατόρων αὐτονόμων, ἀνικήτων,
λέγε, τὶς ἡ παραλία, τὶς ὁ σκόπελος ἐκεῖνος;
εἶν' ἡ θάλασσα, ὁ βράχος, ὁ λιμὴν τῆς Σαλαμῖνος!
Ἐγερθῆτε! Ἐγερθῆτε! ἀνακτήσατε γενναίως
τὴν γῆν ταύτην, τῆς ὁποίας εἶνε ἄρθαρτον τὸ κλέος·
εἰς τὴν τέφραν τῶν προγόνων εὕρετέ τινος σπινθῆρας
καὶ ἀνάψατ' εἰς τὰ στήθη ἐνθουσιασμοῦ κρατῆρας·
ὁ φιλόπατρις ἂν πέσῃ εἰς τὴν μάχην τῶν αἱμάτων,
ὄνομα θὰ ἀποκτήσῃ φοβερόν, ὡς τ' ὀνομά των,
αἰωνίως τῶν τυράννων τὰς ψυχὰς κατασπαράττον·
εἰς τὰ τέκνα του θ' ἀφήσῃ δόξαν καὶ ἐλπίδα τόσην,
ὥστε ἀντὶ τῆς δουλείας θάνατον θὰ προτιμῶσιν.
Ἀφοῦ ἡ ἐλευθερία ἅπαξ πόλεμον κινήσῃ,
μάχονται τὰ τέκνα, ὅταν ὁ πατὴρ των τελευτήσῃ,
ὥστ' ἀργά, εἴτε ταχέως, αὐτὸς πρέπει νὰ νικήσῃ.
Σύ, Ἑλλάς, τοῦ λόγου μάρτυς· τῆς λαμπρᾶς σου ἱστορίας
αἱ σελίδες ἀναγγέλλουν τὰς τοιαύτας ἀληθείας!
Βασιλεῖς, ἐνῷ ἀγνώστους πυραμίδας ἔχουν μόνον,
βυθισμένοι εἰς τὸ σκότος κ' εἰς τὴν κόνιν τῶν αἰώνων,
οἱ μεγάλοι ἥρωές σου,—ἂν καὶ τὸ ἐκ λίθου μνῆμα,
ἡ ἀνιδρυθεῖσα στήλη, ἔγεινε τοῦ χρόνου τρίμμα,—
διαρκέστερον μνημεῖον ἔχουσιν οἱ δαφνοφόροι,
τύμβου ἔνδοξον, μεγάλον,—τῆς πατρίδος των τὰ δόρη!
Εἰς τὸν ξένον λέγ' ἡ Μοῦσα, αἱ ἀκρώρειαι ἐκεῖναι,
ὅτι ἄφθαρτον μνημεῖον ἀθανάτων ἀνδρῶν εἶνε!

[1] Μετάφρασις Αἰκατερίνης Κ. Δοσίου.

Μακρὸν εἶνε νὰ ἐνθέσῃ, λυπηρόν τις νὰ δηλώσῃ,
πῶς μετὰ τοσαύτην δόξαν ἦλθεν ἀθλιότης τόση·
ἀρκεῖ ὅτι κανεὶς ξένος δὲν σοῦ ἔκαμψε τὸ γόνυ,
εἰμή, ὅτε διεφθάρης. Ναί! Ἐταπεινώθης μόνη.
Ναί! Ἀφοῦ ἐξηχρειώθης, ἔφερες εἰς φῶς προδότας
κ' ἤνοιξας ὁδὸν καὶ πύλας εἰς τοὺς ἐξωθεν δεσπότας.[1]

Ὁ ποιητὴς τοῦ *Γκιαούρ*, — οὗτινος τὸ ἄνωθεν ὡραῖον καὶ λίαν συγκινητικὸν χωρίον ἐξεικονίζει πιστότατα τὸν πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα μέγαν αὐτοῦ θαυμασμὸν καὶ τὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας εἰλικρινῆ ἀγάπην, — μαθὼν ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἠγέρθη ἐκ τῆς δουλείας καὶ προσεπάθει νὰ θραύσῃ τὰς ἁλύσεις της ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν τυράννων, ἀφυπνίσθη ὡς ἐκ ληθάργου καὶ ἤρξατο ἐξετάζων μετὰ μεγίστου ἐνδιαφέροντος τὴν πρόοδον τῶν γεγονότων· ἅμα δὲ ἐπείσθη, ὅτι ὁ ἀγὼν ἦν γενικὸς καὶ διαρκὴς καὶ ὅτι ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ ὠφέλιμος τῇ Ἑλλάδι, τότε ἀπεφάσισε νὰ ἑνώσῃ τὴν τύχην αὐτοῦ μετὰ τῆς τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλ' ἡ ἀπόφασις αὕτη δὲν ἦτο τυχαία καὶ ἄνευ ὡρίμου σκέψεως καὶ μελέτης. Ὁ Βύρων δὲν ἐπορεύθη εἰς Ἑλλάδα, ὡς πολλοὶ ὑπέθεσαν, ἐμπνεόμενος μόνον ὑπὸ ποιητικοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Ὄχι· προηγουμένως ἐξήτασε τὸ ζήτημα ὑφ' ὅλας αὐτοῦ τὰς ἐπόψεις, ἐζήτησε τὰς δεούσας πληροφορίας πανταχόθεν, καὶ ἐσχημάτισε τὰ σχέδια τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ μετὰ μεγίστης προφυλάξεως καὶ κρίσεως, ὅπερ μεγάλως ἐτίμησε τόν τε νοῦν καὶ τὰ αἴτια τὰ παρακινήσαντα τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ὅπως ἐνεργήσῃ, ὡς ἤδη ἐνήργησεν. Ἐὰν δὲ ἐξετάσωμεν μετ' ἐπιστασίας καὶ ἀμερολήπτως τὴν ὅλην πορείαν τοῦ Βύρωνος, θὰ ἴδωμεν, ὅτι, ἐνῷ ἄλλοι πεπειραμένοι τοῦ κόσμου, ἐκ τῶν τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνα τῆς Ἑλλάδος ἀσπασθέντων, πολλάκις ἐν τῇ νέᾳ αὐτῶν, καὶ οὕτως εἰπεῖν, ἰδανικῇ θέσει, παρεσύρθησαν ὑπὸ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ εἰς παχυλὰ καὶ μεγάλα λάθη, ὁ Βύρων, τὸ τέκνον τῆς εὐφυΐας καὶ τοῦ πάθους, ἔδειξε μεγίστην φρόνησιν ἐν ἑκάστῃ αὐτοῦ δημοσίᾳ πράξει.

Μετὰ τὰς δεούσας προπαρασκευὰς ὁ Βύρων ἀνεχώρησεν ἐκ Λιβόρνου εἰς Ἑλλάδα καὶ ἀφίκετο εἰς Κεφαλληνίαν. Γινώσκων ἐκ τῶν προτέρων τὰς μεταξὺ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ κομματαρχῶν ἔριδας καὶ διχονοίας, ἐσκέφθη λίαν ὀρθῶς, ὅτι, ἂν ἐπορεύετο ἐκεῖ, θὰ ἐγίνετο τὸ μᾶλλον τῆς Ἔριδος· ὡς ἐκ τούτου, ἀπεφάσισεν οὐδὲν νὰ πράξῃ τὸ παρακεκινδυνευμένον, ἀλλὰ νὰ μείνῃ ἐν Κεφαλληνίᾳ μέχρις ὅτου βεβαιωθῇ περὶ τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως τῶν πραγμάτων καὶ πεισθῇ ποῖον μέρος τῆς Ἑλλάδος ἐδεῖτο περισσότερον τῆς παρουσίας καὶ τῶν προσπαθειῶν αὐτοῦ.

Τὸ πρώτιστον μέλημα καὶ ἡ κυριωτέρα φροντὶς τοῦ Βύρωνος, διαρκούσης τῆς ἐν Κεφαλληνίᾳ διαμονῆς αὐτοῦ, ἦν ὅπως προνοήσῃ περὶ χρημάτων, ὅπερ πράγματι ἦτο τὸ ἀναγκαιότερον καὶ σπουδαιότερον πάντων, διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Ἑλλὰς εὑρίσκετο εἰς λίαν δυσχερῆ θέσιν οἰκονομικῶς, — εἰς θέσιν τοιαύτην, ὥστε, ἐὰν δὲν ἐπήρχετο ἀρωγὸς ὁ Βύρων, ἴσως δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἔνδοξον ἀγῶνα. Ὅθεν τὴν 13ην Ὀκτωβρίου 1823, ἔγραψε πρὸς φίλον του τὴν ἑξῆς σπουδαίαν ἐπιστολήν:

«.....Εἰς τὸν ἡμέτερον φίλον Δώγλας »Κίνναϊρδ ἔγραψα περὶ τῶν ὑποθέσεών μου, »παρεκάλεσα δὲ αὐτὸν νὰ μοι πέμψῃ ὅσα »χρήματα δύναται, — καὶ ἔχω ὅλας τας προ»σόδους ἑνὸς ἔτους καὶ τὸ ἀντίτιμον τῆς πω»λήσεως μιᾶς ἐπαύλεως, ὡς μοὶ λέγει, εἰς τὴν »διαταγήν μου· — διότι πρὶν ἢ οἱ Ἕλληνες »λάβωσι τὸ δάνειον, πιθανὸν νὰ γείνω ἐγὼ »ἐν μέρει ὁ πληρωτής. Ἄλλα δὴ ἐνόσῳ θὰ »ἔχω χρήματα νὰ πληρώνω. Παρακαλῶ νὰ »ἐπαναλάβῃς τὰ αὐτὰ καὶ νὰ εἴπῃς αὐτῷ »ὅτι θὰ σύρω ἐπὶ τῶν κ. κ. Ρ. μεγάλα πο»σά... Νά σοι εἴπω τὴν ἀλήθειαν οὐδόλως »παραπονοῦμαι· χαίρω, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἤρ»χισαν νὰ πολεμῶσι καὶ πάλιν. Ἀγαπη»τότεροι δ' ἔτι μᾶλλον θὰ ὦσιν, ἐὰν ἐξακο»λουθήσωσιν. Ἔλαβον ἤδη, ἢ πρόκειται νὰ »λάβωσιν ἐκ τοῦ ταμείου μου τέσσαρας χι»λιάδας λίρας, (ἐκτὸς ἄλλων τινῶν ἐκτά»κτων διὰ χήρας, ὀρφανά, φυγάδας καὶ »ἄλλα ὑποκείμενα παντὸς εἴδους), ἡ δὲ δευ»τέρα δόσις ἔσεται ἀναμφιβόλως ἰρμοία τῇ »πρώτῃ. Καὶ πῶς δύναμαι ν' ἀρνηθῶ, ἐὰν »ἐξακολουθήσωσι νὰ μάχωνται κατὰ τῶν »τυράννων καὶ μάλιστα ἐὰν τύχῃ νὰ ἐρεθῶ »μεταξὺ αὐτῶν; Ὡς ἐκ τούτου, σὲ παρακα»λῶ καὶ διατάσσω, ἵνα εἰδοποιήσῃς τὸν νό»μιμον καὶ ἀξιόπιστον ἐπίτροπόν μου, τὸν »τραπεζίτην καὶ γενικὸν διευθυντὴν ἐντιμό»τατον Δώγλας Κίνναϊρδ, ἵνα προετοιμάσῃ »ὅλον μου τὸ χρῆμα, συμπεριλαμβανομένου »καὶ τοῦ τῆς πωλήσεως τῆς ἐν Ρωκδέῖλ ἐ»παύλεως μετὰ τῶν προσόδων τοῦ ἔτους 1824 »μ. Χ., ὅπως ἐκτίσῃ ὅλας τὰς διαταγάς μου »καὶ συναλλάγματα διὰ τὸν *καλὸν ἀγῶνα*, »μὲ καλὰ καὶ νόμιμα νομίσματα τῆς Με»γάλης Βρεττανίας, κτλ. κτλ. κτλ. Εἴθε νὰ »ζήσῃς χίλια ἔτη, ὅ ἐστι 999 περισσότερον »τοῦ Ἱσπανικοῦ συντάγματος!!...»

Ἐν Κεφαλληνίᾳ ὁ λόρδος Βύρων ἔλαβε πλείστας ὅσας προσκλήσεις, αἰτήσεις, ἀναφορὰς καὶ τὰ παρόμοια ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐξ ὅλων τῶν κομμάτων καὶ φατριῶν. Οἱ κομματάρχαι, μαθόντες ὅτι ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ μεγάλα χρηματικὰ ποσά, προσεπάθουν ἕκαστος νὰ παρασύρῃ αὐτὸν πρὸς τὸ μέρος του καὶ οὕτως ἐξασραλίσῃ δι' ἑαυτὸν καὶ τοὺς φίλους του τὸ μέγιστον μέρος τοῦ χρήματος. Ὁ Βύρων ὅμως οὐδεμίαν προσοχὴν ἔδωκεν εἰς τοὺς λόγους αὐτῶν, ἀλλὰ μετὰ ὥριμον σκέψιν καὶ μελέτην ἐπείσθη, ὅτι ἡ Δυτικὴ Ἑλλὰς ἐδεῖτο περισσότερον παντὸς ἄλλου τῆς βοηθείας αὐτοῦ.

Ὁ πασσᾶς τοῦ Σκουτάρεως προητοιμάζετο νὰ εἰσβάλῃ μὲ τὰς ὁρδάς του εἰς τε τὴν Αἰτωλίαν καὶ Ἀκαρνανίαν, μόνον δ' ὁ Μάρκος Βότσαρης εὑρίσκετο ἐκεῖ, ὅπως ἀντιπαραταχθῇ, καὶ αὐτὸς ἄνευ ἄλλων μέσων, εἰμὴ μὲ δράκα ἀφωσιωμένων στρατιωτῶν καὶ τὸ ἴδιον αὐτοῦ ἡρωικὸν θάρρος. Ἐὰν ὁ Βότσαρης ἐνικᾶτο, τότε οὐδεμία ἄλλη ἐλπὶς ἔμενεν, εἰμὴ ἡ τοῦ Μεσολογγίου ὑπεράσπισις, ἐὰν δὲ καὶ τοῦτο ἀπώλλυτο, τότε θὰ συναπώλλυτο μετ' αὐτοῦ καὶ ἅπασα ἡ Δυτικὴ Ἑλλάς, καὶ οὐδὲν κώλυμα πλέον θὰ ὑπῆρχεν, ἵνα ἐμποδίσῃ τὴν ἐκ τοῦ Βορρᾶ εἰσβολὴν τῶν Τούρκων εἰς Πελοπόννησον. Τὸ Μεσολόγγιον λοιπὸν ἦν τὸ μέρος, ὅπερ πράγματι ἐδεῖτο τῶν φροντίδων καὶ ἐνεργειῶν τοῦ Βύρωνος, καὶ πρὸς τὸ Μεσολόγγιον προητοιμάσθη, ἵνα ὑπάγῃ.

Ἐν τούτῳ ὁ Βύρων παρέσχε τῇ Ἑλληνικῇ κυβερνήσει σπουδαίας ὑπηρεσίας· ἡ σπουδαιοτέρα πατῶν ἦν τὸ ἐκ 200 χιλιάδων δραχμῶν δάνειον, καὶ μάλιστα καθ' ἣν ἐποχὴν οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ δανείσῃ εἰς αὐτήν, ἐλαχίστης οὔσης τῆς πιθανότητος περὶ πληρωμῆς.

Μετὰ τὰς συνήθεις προετοιμασίας ἀνεχώρησεν εἰς Μεσολόγγιον μετὰ δύο πλοιαρίων. Ἐν ἑνὶ τούτων ἐπέβη ὁ Βύρων μὲ τὴν ἐκ Σουλιωτῶν ἀκολουθίαν του· τὸ δὲ ἕτερον διηυθύνετο ὑπὸ τοῦ νεαροῦ Πέτρου κόμητος Γάμβα, τοῦ ἀχωρίστου αὐτοῦ συντρόφου. Κατὰ τὸν πλοῦν τοῦτον ὁ Βύρων ὡς ἐκ θαύματος ἐσώθη ἐκ τῶν χειρῶν τῶν Ὀθωμανῶν, ὁ Γάμβας ὅμως δὲν ἦτο τοσοῦτον τυχηρός, διότι συνελήφθη παρά τινος Ὀθωμανικοῦ δικρότου καὶ μετηνέχθη εἰς Πάτρας. Τὸ δὲ μέσον, δι' οὗ ἐσώθη, εἶνε λίαν ἀξιοπερίεργον. Οἱ Ὀθωμανοὶ οὐδόλως ἐσέβοντο τὴν Ἀγγλο-Ἰονικὴν σημαίαν, καὶ ἅμα εἰσέβαλον ἐντὸς τοῦ πλοίου, ὁ πλοίαρχος, Ἕλλην Ἑπτανήσιος, τοσοῦτον ἐτρόμαξεν ἐκ τῶν ἀπειλῶν τῶν Τούρκων, ὥστε ὡμολόγησεν ὅτι διηυθύνετο εἰς Μεσολόγγιον. Τότε ἅπαντες διετάχθησαν ὅπως πορευθῶσιν ἐντὸς τοῦ Ὀθωμανικοῦ δικρότου, ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμὴν ἐπρόκειτο ν' ἀλυσοδεθῶσιν, ὁ Ὀθωμανὸς πλοίαρχος ἀνεκάλυψεν ἐντὸς τοῦ πλοίου τοῦ κόμητος Γάμβα τὸν ἄνθρωπον τὸν πρό τινων ἐτῶν σώσαντα τὴν ζωὴν αὐτοῦ. Τοῦτο κάπως ἐβελτίωσε τὴν θέσιν αὐτῶν, καὶ ὅτε ὡδηγήθησαν πρὸς τὸν Πασσᾶν, ὁ Γάμβας ἐσκέφθη, ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἠδύνατο νὰ σώσῃ αὐτούς, εἰμὴ τολμηρόν τι κίνημα· ὅθεν προπετῶς καὶ αὐθαδῶς ἤρξατο νὰ ἐξυβρίζῃ τὸν Πασσᾶν, ὡς παρακωλύσαντα εὐγενῆ Ἄγγλον τοῦ ταξειδίου αὐτοῦ, λέγων ὅτι διηυθύνετο εἰς Κάλαμον χάριν διασκεδάσεως· ὅτι ὁ πλοίαρχος ἐκ φόβου ἐψεύσθη, καὶ ἠπείλησε τὸν Πασσᾶν, ὅτι ἡ Βρεττανικὴ κυβέρνησις θὰ κατέστρεφεν αὐτόν, ἂν ἀμέσως δὲν ἀπελευθέρωνεν αὐτούς.

Τὸ σχέδιον τοῦτο ἐπέτυχε θαυμασίως. Ὁ Πασσᾶς ἀκούσας τὸ ὄνομα τῆς *Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως* ἐφοβήθη σφόδρα, ἐποιήσατο χιλίας ἀπολογίας, καὶ παρεκάλεσε τὸν κόμητα Γάμβαν, ἵνα μείνῃ μίαν ἔτι ἡμέραν, ὅπως συμμετάσχῃ τῆς κυνηγετικῆς ἐκδρομῆς, ἣν προὐτίθετο νὰ κάμῃ. Ἀλλ' ὁ Γάμβας λίαν εὐσχήμως ἀπεποιήθη καὶ ἀνεχώρησεν ἀμέσως διευθυνόμενος εἰς Μεσολόγγιον. Ἀφικόμενος ἐκεῖ ἔμαθεν ὅτι ὁ Βύρων ἠμποδίσθη, τοῦ πλοίου αὐτοῦ ριφθέντος ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ κάπως διακινδυνεύσαντος.

Ἡ τοῦ Βύρωνος ὑποδοχὴ ἐν Μεσολογγίῳ ὑπῆρξε λίαν κολακευτική. Τὰ πλοῖα καὶ τὰ τηλεβολοστάσια διερχόμενον ἐχαιρέτιζον διὰ τῶν τηλεβόλων αὐτῶν, αἱ δὲ πολιτικαὶ καὶ ἐκκλησιαστικαὶ ἀρχαί, ἡγουμένου τοῦ Μαυροκορδάτου, ὑπεδέχθησαν αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἀποβάθρας, καὶ ὅλος ὁ ἄτακτος στρατός, διά τινος παραδόξου προσπαθείας ἐτέθη εἰς ἀρκετὰ καλὴν εὐθυγραμμίαν ἐν τῇ ὁδῷ, δι' ἧς ἐπρόκειτο νὰ διέλθῃ.

1 Μετάφρασις Ἀλικατερίνης Κ. Δοσίου.

Ὁ Βύρων ἀμέσως μετὰ τὴν ἐν Μεσολογγίῳ ἄφιξίν του κατενόησε τὸ πρὸ αὐτοῦ δυσχερές, ἐπίπονον καὶ ἀκανθῶδες ἔργον, ἀλλ' οὐδόλως ἐδειλίασεν. Ἤρξατο δὲ μετὰ μεγίστης ὑπομονῆς καὶ ἐπιμονῆς νὰ διορθόνῃ τὰ κακῶς ἔχοντα, καὶ νὰ ποιῆται τὰς δεούσας προετοιμασίας πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ Μεσολογγίου. Ἐπειδὴ δ' ὅμως ἅπαντα τὰ αἰσθήματα αὐτοῦ ἦσαν στρατιωτικά, ἢ κατὰ τοὺς ἰδίους αὐτοῦ λόγους, ἦν *τρελλὸς διὰ τὰ στρατιωτικά*, ἀφιέρωσε τὸ πλεῖστον τοῦ καιροῦ αὐτοῦ, τῆς προσοχῆς καὶ τοῦ χρήματος εἰς τὸν στρατόν. Διωρίσθη παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἀρχηγὸς 3 χιλιάδων ἀνδρῶν, ἐξ ὧν πεντακοσίους ὑπεσχέθη νὰ διατηρῇ δι' ἰδίων ἐξόδων. Ἀμέσως ἀφιερώθη εἰς τὴν διοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ καὶ αὐτοπροσώπως ἐπέβλεπεν ἐφ' ὅλων τῶν πολεμικῶν ἔργων.

Ὁ κ. Πάρρυ λέγει:

«Ὁ λαὸς τῆς Ἀγγλίας, ὅστις ἐνίοτε διε»σκέδαζεν ἀναγινώσκων ἀστειότητά τινα »τοῦ λόρδου Βύρωνος, ἀδύνατον νὰ φαντα»σθῇ τὰς στερήσεις καὶ θυσίας, ἃς ὑπέστη ὅ»πως προαγάγῃ τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀ»γῶνα τῶν Ἑλλήνων. Οὗτος ἐνεθάρρυνεν »ἡμᾶς εἰς ὅλα τὰ ἔργα, καὶ τὸ σπουδαιό»τατον πάντων, παρεῖχεν ἡμῖν τὸ χρῆμα »τὸ ἀναγκαῖον πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῶν.»

Τὸ μέγιστον λάθος, ὅπερ ὁ Βύρων διέπραξεν, ἦν ἡ πρὸς τοὺς Σουλιώτας προτίμησις αὐτοῦ· πλὴν εἰς τοῦτο ἕκαστος ξένος ἠδύνατο νὰ ὑποπέσῃ, ἀκόμη καὶ ἄνευ τῆς ἀγάπης, ἣν ὁ Βύρων ἔτρεφε πρὸς αὐτούς, ὡς φιλοξενήσαντας αὐτὸν ἐπὶ τῶν ὁρίων των καὶ ἐν τινι περιστάσει σώσαντας τὴν ζωήν του. Οἱ Σουλιῶται ἦσαν οἱ ἀνδρειότεροι τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐφημίζοντο διὰ τὸν μέγαν αὐτῶν ἡρωισμὸν καὶ τὴν ἀνδρίαν. Οὐδέποτε ὑπέκυψαν τοῖς Ὀθωμανοῖς, οὐδὲ ἐπλήρωσαν τὸ αἰσχρὸν *χαράτζιον*. Ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ἔζησαν ἐλεύθεροι ἐπὶ τῶν ἀπροσίτων κορυφῶν τῶν ὀρέων αὐτῶν, ἀεννάως πολεμοῦντες τοὺς τυράννους. Ἦσαν σταθεροὶ καὶ πιστοὶ ἐν ὥρᾳ κινδύνου, ἀλλ' οὐδέποτε ὑπέκειντο εἰς πειθαρχίαν, οὔτε ἐπορεύοντο εἰς μέρη, ἅτινα ἀπήρεσκον αὐτοῖς, οὔτε ἠκολούθουν τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν, ἂν μὴ οὗτος ἐπλήρωνεν αὐτοὺς τακτικῶς.

Τοιοῦτος ὁ χαρακτὴρ τῶν Σουλιωτῶν κατὰ τὸν Βύρωνα. Ἀλλὰ τὰ κωλύματα ταῦτα καὶ αἱ δυσχέρειαι οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον ἠλάττωσαν τὸν στρατιωτικὸν αὐτοῦ ζῆλον. Περιεκυκλοῦτο πάντοτε ὑπὸ στρατιωτικῶν ἀνδρῶν ὅλων τῶν ἐθνῶν, καὶ ὁ ποιητὴς καὶ φιλόσοφος μετεβλήθη εἰς πολεμιστήν.

Ἐνταῦθα εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, ὅτι ἐν τῶν πρωτίστων αὐτοῦ μελημάτων ὑπῆρξε καὶ ἡ τῶν φρικαλεοτήτων τοῦ πολέμου ἐλάττωσις, καὶ ἡ πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους καλλιτέρα περιποίησις. Ἐν Μεσολογγίῳ ἐν τῶν πρώτων αὐτοῦ φιλανθρωπικῶν ἔργων ἦτο ἡ ἀπελευθέρωσις Ὀθωμανῶν αἰχμαλώτων καὶ ἡ μετρίασις καὶ ἀνακούφισις τῶν δεινῶν πολλῶν ἄλλων.

Τὰ καθήκοντα καὶ αἱ φροντίδες τοῦ λόρδου Βύρωνος ἐπηυξήθησαν ἔτι μᾶλλον ἐκ τῆς ἐντολῆς, ἣν ἔλαβεν, ὅπως ἐνεργῇ ὡς εἷς τῶν πρακτόρων τῆς ἐν Λονδίνῳ Φιλελληνικῆς Ἐπιτροπείας πρὸς διανομὴν τῶν βοηθημάτων, ἅτινα ἔπεμπεν εἰς Ἑλλάδα καὶ πρὸς δαπάνην τοῦ χρήματος. Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ εἶχε συνεργάτην τὸν λοχαγὸν Λέϊστερ Σταν-χώπιον ἐκ τοῦ Βρεττανικοῦ στρατοῦ. Ὁ λαμπρὸς οὗτος ἀνὴρ καὶ λίαν ἀφωσιωμένος φιλέλλην, καίπερ τρέφων τὴν ἀκραιφνεστέραν καὶ ζωηροτέραν ἀγάπην ὑπὲρ τῆς εὐημερίας τῆς Ἑλλάδος καὶ δεικνύων μεγίστην ἐνέργειαν πρὸς ἐπίτευξιν αὐτῆς, ἐφαίνετο ὅτι ἐπαίζεν ἀκριβῶς τὸ πρόσωπον, ὅπερ ἕκαστος ἐφρόνει, ὅτι ἤθελε παίξῃ ὁ Βύρων, — τὸ τοῦ φαντασιώδους ἐνθουσιαστοῦ. Κατ' αὐτὸν τὸ μόνον μέσον, ὅπως σωθῇ ἡ Ἑλλάς, ἦν ἡ ἵδρυσις τυπογραφείων, Λαγκαστριανῶν σχολείων καὶ ταχυδρομείων. «Εἶνε ψευδές», ἔλεγεν, «ὅτι ὁ χρυσὸς καὶ ὁ σίδηρός εἰσι τὰ νεῦρα τοῦ πολέμου, — πάντα ταῦτά εἰσι παρεπόμενα».

Ὁ Στανχώπιος καὶ ὁ Βύρων πάντοτε διεφώνουν ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ, ὁ τελευταῖος μάλιστα οὐδόλως ἠθέλησε νὰ ὑποστηρίξῃ αὐτὸν πρὸς ἵδρυσιν τυπογραφείων· ὡς ἐκ τούτου, πολλοὶ ἐμέμφθησαν αὐτὸν πικρῶς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ. Ἀλλὰ πρέπει ν' ἀκούσωμεν τοὺς λόγους αὐτοῦ.

«Οὐδόλως θὰ ἀντέτεινον εἰς τὸ σχέδιον »τοῦτο», ἔλεγεν, «ἐὰν *αὐτοὶ* οἱ Ἕλληνες »ἦσαν διατεθειμένοι ν' ἀναλάβωσι τὸ δυσ»χερὲς τοῦτο καὶ λίαν ἐπίμοχθον ἔργον. »Φρονῶ ὅμως, ὅτι οἱ ἐν Ἑλλάδι ἐρχόμενοι »ξένοι δὲν πρέπει νὰ διεγείρωσι συζητήσεις, »αἵτινες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἰσὶ πρόξενοι »διχονοιῶν καὶ ἐρίδων. Ὁ τύπος ἐν Ἑλλά»δι θὰ περιέλθῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ξένων »φαντασιοπλήκτων καὶ ἐνθουσιαστῶν, διότι »οἱ πρακτικοὶ ἄνθρωποι ἔχουσιν ἄλλας σπου»δαιοτέρας ἐργασίας· θὰ ἦτο τὸ αὐτό, ὡς νὰ »θέσωσι τὴν δύναμιν ταύτην εἰς τὰς χεῖρας »τῶν *τυχοδιωκτῶν*.

«Ὁ πρίγκιψ Μαυροκορδᾶτος ἐξέφρασε »τὴν ἐπιθυμίαν, ὅπως ἱδρυθῇ τυπογραφεῖον »ἐν τῇ ἕδρᾳ τῆς κυβερνήσεως, ὑπὸ τὴν ἄ»μεσον ἐπίβλεψιν τῶν Ἑλλήνων. Σκοπὸς δ' »αὐτοῦ ἔσεται ἡ ὑπιστήριξις τῆς ἑνότητος »τῶν ἰδεῶν καὶ ἡ προαγωγὴ τῆς γενικῆς ὁ»μονοίας. Τοῦτο διαφέρει. Ἀλλ' ἡ ὑπὸ τοῦ »φίλου μου Σταγχωπίου ὑποστηριζομένη ἰ»δέα, θὰ εἶνε δύναμις ὅλως ξένη τῆς κυ»βερνήσεως.

«Κατὰ τὸ παρὸν ἡ ἐν Ἑλλάδι ἐλευθερο»τυπία ἀδύνατον νὰ ᾖ, ὡς ἡ τῆς Μεγάλης »Βρεττανίας, ἔνθα ἡ μία ἐφημερὶς εἶνε ὁ χα»λινὸς τῆς ἑτέρας. Αὕτη θὰ εἶνε μία μόνη »ἐφημερίς, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ ξένης βοηθείας καὶ »προωρισμένη νὰ ὑπηρετήσῃ μόνον τὰς ἰδέας »τῶν ἱδρυτῶν αὐτῆς. Ἐὰν οἱ Ἕλληνες ἐ»πιθυμῶσιν ἐφημερίδας, θὰ ἱδρύσωσιν αὐτάς· »νῦν ὅμως αἱ ἐφημερίδες θὰ ὦσιν ὄργανα τῶν »ξένων καὶ εἰς τὴν διάδοσιν τῶν ἰδεῶν αὐτῶν »θ' ἀποβλέπωσιν. Αὗται πιθανὸν νὰ διεγείρω»σι ζηλοτυπίαν καὶ δυσπιστίαν. Δυνατὸν »νὰ προσβάλωσιν ἰδιώτας καὶ νὰ παράσχω»σιν ὑπονοίας εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς Δυνά»μεις. Πρὸς δὲ τούτοις, δὲν ὑπάρχει μέσον »πρὸς διακανόνισιν τοῦ τρόπου τῆς ἐκδό»σεως αὐτῶν, οὔτε νόμοι δύνανται ἀμέσως »νὰ ἐπιψηφισθῶσι πρὸς περιστολὴν πάσης »ὑπερβολῆς. Ὁ προσβαλλόμενος καὶ μὴ δυ»νάμενος νὰ μεταχειρισθῇ τὸν κάλαμον θ' »ἀπαντᾷ διὰ τῆς σπάθης, αἱματοχυσία δὲ »καὶ ἀναρχία θὰ εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα τῶν »περὶ κυβερνητικῶν θεωριῶν συζητήσεων, »πρὶν ἢ ἀπολαύσωσιν ὁλοσχερῶς τὴν ἀνεξ»αρτησίαν αὐτῶν.»

Ἐκ τῆς διαφωνίας ταύτης μετὰ τοῦ συνταγματάρχου Σταγχωπίου, προέκυψαν πολλαὶ φιλονεικίαι καὶ ῥήξεις λίαν δυσαρεστήσασαι τὸν Βύρωνα. Καὶ ὁ μὲν Σταγχώπιος υἱοθέτησε τὸν Ὀδυσσέα (τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ὅστις ἀκολούθως ἀπεδείχθη ψευδής,) ὡς ἥρωά του, καὶ ἐφαίνετο πρόθυμος νὰ ὑποστηρίξῃ αὐτὸν ἀντὶ πάσης θυσίας, ὁ δὲ Βύρων στερρὰν καὶ ἀμετάτρεπτον ἀπόφασιν εἶχε νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν γενικὴν κυβέρνησιν, οἱαδήποτε καὶ ἂν ἦσαν τὰ πρόσωπα τ' ἀποτελοῦντα αὐτήν.

(Ἕπεται τὸ τέλος)

Γ. Δ. Κ.

ΡΩΣΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΚΑΡΑΜΖΙΝΟΥ

ΜΑΡΘΑ Η ΔΗΜΟΓΕΡΟΝΤΙΣΣΑ
Ἡ Η ΥΠΟΤΑΓΗ ΤΟΥ ΝΟΒΓΟΡΟΔ

(Ἱστορικὸν Διήγημα)

(Συνέχεια)

Ἀνατραφεῖσα ἐν τῇ ἁπλότητι τῶν ἀρχαίων σλαβικῶν ἠθῶν ἡ Ξενία, μόνην ἀπόλαυσιν εἶχε τὴν ἀγγελικὴν αὐτῆς ἀγνότητα καὶ οὐδὲν ἐπεθύμει ἕτερον· οὐδεὶς τῆς καρδίας αὐτῆς παλμὸς τῇ ὑπηγόρευε νὰ αἰσθανθῇ ὅτι ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ ἑτέρα εὐτυχία. Ἂν τὸ διαυγὲς αὐτῆς βλέμμα διηυθύνετό ποτε ἀκουσίως ἐπὶ τῶν νεανιῶν τοῦ Νόβγοροδ, ἠρυθρία, ἀγνοοῦσα τὴν ἀφορμήν· ἡ αἰδημοσύνη εἶνε τὸ μυστήριον τῆς ἀθωότητος καὶ τῆς ἀρετῆς. Τὸ ν' ἀγαπᾷ τὴν μητέρα της καὶ νὰ ἐκπληροῖ ἱερῶς τὴν θέλησίν της, τὸ ν' ἀγαπᾷ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ διὰ τρυφερῶν θωπειῶν νὰ ἐκδηλοῖ αὐτοῖς τὴν ἀγάπην της, ἦτο ὁ μόνος πόθος τῆς τρυφερᾶς ταύτης ψυχῆς. Ἀλλ' ἡ ἀνεξερεύνητος εἱμαρμένη ἠθέλησε νὰ ῥίψῃ αὐτὴν ἐν τῷ σταδίῳ τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν· ὡραία ὡς ῥόδον θ' ἀπολεσθῇ ἐν τῷ τυφῶνι, ἀλλὰ μετ' εὐσταθείας καὶ μεγαλοφροσύνης· ἦτο Σλάβα!... Ὁ σπινθὴρ ταχέως σβέννυται· ὁ σφοδρὸς ἄνεμος διασκεδάζει τὴν φλόγα του.

Ἡ θύρα τοῦ μεμονωμένου ἀνωγείου ἀνοίγεται καὶ εἰσέρχονται αἱ θεραπαινίδες πλουσίως ἐνδεδυμέναι· προσφέρουσι τῇ Ξενίᾳ ἐρυθρόχρουν περιβολήν, περιδέραιον ἐκ μαργαριτῶν, ἐνώτια σμαραγδοκόλλητα· προφέρουσι τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ ἡ κόρη, ἀείποτε εὐπειθής, σπεύδει νὰ περιβληθῇ αὐτὰ ἀγνοοῦσα τὸν λόγον. Ταχέως προσέρχεται καὶ ἡ Μάρθα, βλέπει τὴν Ξενίαν, συγκινεῖται, καὶ δίδει ἐλευθερίαν εἰς τὰ δάκρυα τῆς μητρικῆς στοργῆς της.... Ἴσως μυστηριώδης προαίσθησις κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἐπεσκότισε τὴν καρδίαν της· ἴσως ἡ προσφιλὴς αὐτῇ θυγάτηρ τῇ ἐφάνη ἀτυχὲς

θῦμα, στολισθὲν διὰ τὸν βωμὸν καὶ τὸν θάνατον! Ἐπὶ μακρὸν δὲν δύναται αὕτη νὰ ὁμιλήσῃ, θλίβουσα τὴν φιλτάτην, τὴν ἤρεμον ἀθωότητα ἐπὶ τοῦ φλογεροῦ στήθους αὐτῆς· ἐπὶ τέλους ἐνισχύθη ὑπὸ δυνάμεως καὶ γενναιότητος, καὶ εἶπε:

—Χαῖρε, Ξενία! ἡ ἡμέρα αὕτη ἔσεται ἡ εὐτυχεστέρα ἐν τῷ βίῳ σου· μήτηρ τρυφερὰ ἐκλέγει διὰ σὲ σύζυγον, ἄξιον ὅπως καταστῇ υἱός της!...»

Ὁδηγεῖ αὐτὴν εἰς τὸν ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας.

Ἤδη ὁ λαὸς ἔμαθε περὶ τοῦ μεγάλου τούτου συνοικεσίου, ἐξεδήλου τὴν χαρὰν αὐτοῦ, καὶ διὰ θορυβωδῶν ὁμίλων συνώδευε τὴν Ξενίαν, ἐκπεπληγμένην, τεταραγμένην ἐκ τῆς τοσοῦτον αἰφνιδίας μεταβολῆς τῆς τύχης αὐτῆς.... Οὕτω καὶ ἡ νεαρὰ τρυγών, ἀνατραφεῖσα ὑπὸ τὴν πτέρυγα τῆς μητρὸς αὐτῆς, βλέπει ἐξαίφνης τὴν εἰρηνικὴν φωλεὰν της κατεστραμμένην ὑπὸ τυφῶνος καὶ φέρεται ὑπ' αὐτοῦ εἰς ἀγνώστους ἐκτάσεις· ματαίως πειρᾶται διὰ τῆς ἀσθενοῦς προσπαθείας τῶν τρυφερῶν πτερύγων της ν' ἀντιστῇ πρὸς τὴν λύσσαν τῆς καταιγίδος...

Νῦν ἡ Ξενία ἵσταται πρὸ τοῦ θυσιαστηρίου παρὰ τὸν νεανίαν· ἰδοὺ τελεῖται ἡ πανηγυρικὴ τελετή· εἶνε πλέον σύζυγος· ἀλλὰ δὲν προσεῖδεν ἔτι ἐκεῖνον, ὅστις ὤφειλεν ἀπὸ τοῦδε νὰ ἦνε ὁ βασιλεύων ἐπὶ τῆς τύχης της... Ὦ, δόξα τῶν ἱερῶν δικαιωμάτων τῆς μητρὸς καὶ τῆς ἐναρέτου ὑπακοῆς τῶν σλαβικῶν θυγατέρων!...

Αὐτὸς οὗτος ὁ Θεόφιλος—ἐπίσκοπος τοῦ Νόβγοροδ—ηὐλόγησε τοὺς νεονύμφους. Ἡ Ξενία ἐθρήνει ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῆς μητρὸς αὐτῆς, ἥτις μετὰ τρυφερότητος ἐνηγκαλίζετο τὴν θυγατέρα της καὶ τὸν Μιροσλάβ, καὶ ταὐτοχρόνως ἐδέχετο μετὰ μεγαλοπρεπείας τὰ συγχαρητήρια τῶν ὑπαλλήλων.

Ὁ Ἰωσὴφ Δελίνσκης ἐξ ὀνόματος ἁπάντων τῶν πολιτῶν ἐκάλεσε τὸν νεανίαν εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Γιαροσλάβ.

«Δὲν ἔχεις γονεῖς», εἶπεν οὗτος· «ἡ πατρὶς σὲ ἀναγνωρίζει μέγαν υἱόν της· καὶ ὁ κυριώτερος ὑπερασπιστὴς τῶν δικαιωμάτων τοῦ Νόβγοροδ, ἃς κατοικήσῃ ἐκεῖ, ὅπου ἡγεμὼν ἐνάρετος ἐπεκύρωσεν αὐτὰ διὰ τῆς σφραγῖδός του καὶ ὅπου τὸ Νόβγοροδ ἐπιθυμεῖ σήμερον νὰ φιλεύσῃ τοὺς νεονύμφους...»

— Ὄχι, ἀπεκρίθη ἡ Μάρθα· τὸ ζῆφος τοῦ Ἰωάννου δὲν ἐθραύσθη ἔτι ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Μιροσλὰβ ἢ δὲν ἐβάφη διὰ τοῦ αἵματός του ὑπὲρ τοῦ Νόβγοροδ!..

Καὶ προσέθηκεν ἠρέμα.

— Ὦ ἀληθὲς φίλε τῶν Βορέτσκη! ἄφες τοὐλάχιστον κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τὸ τελευταῖον νὰ ἦμαι μήτηρ, μόνη ἐν μέσῳ τῆς οἰκογενείας μου!»

Ἐξῆλθεν αὕτη τοῦ ναοῦ μετὰ τῶν τέκνων της. Οἱ ὑπάλληλοι δὲν ἔσχον τὴν τόλμην νὰ τὴν ἀκολουθήσωσι καὶ ὁ λαὸς ὑπεχώρησε πρὸ τῶν νεονύμφων· ἐπιφανεῖς γυναῖκες ἔραινον αὐτὴν δι' ἀνθέων μέχρις αὐτῆς τῆς πύλης τοῦ οἴκου της. Ὁ Μιροσβὰλ ὡδήγει τὴν ἀβράν, τὴν σεμνὴν Ξενίαν, — ὁ λαὸς οὐδέποτε εἶδε τοσοῦτον θελκτικὸν ζεῦγος — προεπορεύετο αὐτῶν ἡ Μάρθα καὶ εἵποντο οἱ δύο αὐτῆς υἱοί. Οἱ μουσικοὶ ἔβαινον μακρόθεν κρούοντες τὰ ἁρμονικὰ αὐτῶν ὄργανα.

Οἱ πολῖται ἐπελάθοντο τοῦ κινδύνου καὶ τοῦ πολέμου· ἡ εὐθυμία ἔλαμπεν εἰς ὅλων τὰς μορφάς· καὶ πᾶς πατήρ, παρατηρῶν τὸν μεγαλοπρεπῆ νεανίαν ὑπερηφανεύετο, ὡς ἂν οὗτος ἦτο υἱός του, καὶ πᾶσα μήτηρ βλέπουσα τὴν Ξενίαν ὑπερηφανεύετο, ὡς εἰ αὕτη ἦτο ἡ προσφιλὴς θυγάτηρ της. Ἡ Μάρθα ἠγάλλετο διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ· τὸ νέφος τῆς χρονίας σκυθρωπότητος διελύθη ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν της, ἐθεώρει πάντας μετὰ μειδιάματος προσηνοῦς εὐγνωμοσύνης.

Ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἀπέθανεν ὁ Ἰσὰκ Βορέτσκης, ὁ οἶκος αὐτοῦ ἔμενε σκυθρωπὸς καὶ πλήρης θλίψεων· ἤδη ἑστολίσθη αὖθις διὰ πολυτίμων ταπήτων καὶ πλουσίων γερμανικῶν ὑφασμάτων· πανταχοῦ ἀνήφθησαν ἀργυραῖ λυχνίαι καὶ οἱ πιστοὶ ὑπηρέται τῶν Βορέτσκη περιχαρεῖς ὑποδέχονται τοὺς νεονύμφους. Ἡ Μάρθα κάθηται παρὰ τὴν τράπεζαν μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς, τὰ θωπεύει, ἀσπάζεται τὴν Ξενίαν, καὶ ἅπασαν τὴν ψυχὴν αὐτῆς ἐκχύνει εἰς εἰλικρινεῖς συνδιαλέξεις. Οὐδέποτε ἡ προσφιλὴς αὐτῆς θυγάτηρ τῇ ἐφάνη τοσοῦτον ἀγαπητή.

«Ξενία! τῇ λέγει: ἡ τρυφερά, ἡ σεμνὴ καρδία σου θὰ γνωρίσῃ τώρα νέαν εὐτυχίαν, τὴν συζυγικὴν ἀγάπην, ἐνώπιον τῆς ὁποίας ὅλα τὰ ἄλλα αἰσθήματα ὑποχωροῦσιν. Ἐν αὐτῇ, ἡ ἀτυχὴς σύζυγος, ἡ ὑπὸ τῆς εἱμαρμένης καταδικασθεῖσα νὰ πάσχῃ καὶ νὰ θρηνῇ ἐν τῇ δυστυχίᾳ, εὑρίσκει καρτερίαν καὶ ἀποφασιστικότητα, ἣν καὶ ἥρωες δύνανται νὰ ἐπιφθονήσωσιν! . . . Ὦ, ἀγαπητά μου τέκνα! νῦν σᾶς ἀποκαλύπτω τὸ μυστήριον τῆς καρδίας μου! . . .» Ἔδωκε σημεῖον διὰ τῆς χειρός, καὶ οἱ πολυάριθμοι οἰκέται ἀπεχώρησαν . . . . «Ὑπῆρξεν ἐποχή, τὴν ὁποίαν ἐνθυμεῖσθε, —ἐξηκολούθησεν ἡ Μάρθα—καθ' ἣν ἡ μήτηρ σας ἔζη μόνον διὰ τὸν σύζυγον καὶ τὴν οἰκογένειαν, ἐν τῇ γαλήνῃ τοῦ οἴκου αὐτῆς, ἐφοβεῖτο τὸν θόρυβον τοῦ λαοῦ καὶ μόνον μεταβαίνουσα εἰς τὸν ναὸν διήρχετο τὰς ὁδούς· δὲν ἐγνώριζεν οὔτε τὴν ἐλευθερίαν, οὔτε τὴν δουλείαν, δὲν ἐγνώριζεν, ὑποτασσομένη εἰς τὸν γλυκὺν νόμον τοῦ ἔρωτος, ὅτι ὑφίστανται καὶ ἄλλοι νόμοι ἐν τῷ κόσμῳ, ἀφ' ὧν ἐξαρτᾶται ἡ εὐτυχία καὶ ἡ δυστυχία τῶν ἀνθρώπων. Ὦ, εὐδαίμων ἐποχή! Αἱ προσφιλεῖς ἀναμνήσεις σου προκαλοῦσι καὶ νῦν τρυφερὰ δάκρυα ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν μου! . . . Τίς θ' ἀναγνωρίσῃ σήμερον τὴν μητέρα σας; Δειλὴ ἄλλοτε, ἄτολμος, ἀπομεμονωμένη, μετὰ θαρραλέας νῦν εὐσταθείας προεδρεύει ἐν τῷ συνεδρίῳ τῶν γερόντων, ἐμφανίζεται ἐπὶ τοῦ βήματος ἐν μέσῳ ἀπειραρίθμου λαοῦ, ἐπιτάσσει σιγὴν εἰς χιλιάδας, ὁμιλεῖ εἰς τὴν συνέλευσιν, συνταράσσει τὸν λαόν, ὡς τὴν θάλασσαν· ἀπαιτεῖ πολέμους καὶ αἱματοχυσίαν—ἐκείνη, ἥτις πρότερον καὶ μόνον εἰς τὸ ὄνομα αὐτῶν κατελαμβάνετο ὑπὸ φρίκης! . . . Τί ὑπάρχει λοιπὸν ἐν τῇ ψυχῇ μου; Τί τὸ μεταβαλὸν αὐτήν; Ποία ἡ ἰσχὺς ἡ δίδουσά μοι τὴν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν συμπολιτῶν μου ἐξουσίαν; Ἡ ἀγάπη . . . μόνη ἡ ἀγάπη! . . . πρὸς τὸν πατέρα σας, πρὸς τὸν ἥρωα ἐκεῖνον τὸν ἐνάρετον, ὅστις ἔζη καὶ ἀνέπνεε διὰ τὴν πατρίδα! . . Ἕτοιμος νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Λιθουανῶν, ἐφαίνετο σκυθρωπὸς καὶ ἀνήσυχος· ἐπὶ τέλους μοὶ ἀπεκάλυψε τὴν ψυχήν του, καὶ εἶπεν: «Ἴσως ἀποθνήσκω εἰς τὸν φονικὸν τοῦτον πόλεμον· τὰ τέκνα μάς εἰσι μικρὰ ἀκόμη· ἀποθνήσκοντος ἐμοῦ, θέλει σιγήσει καὶ ἡ φωνὴ τῶν Βορέτσκη ἐν τῇ συνελεύσει, ἐν ᾗ οὗτος ἀείποτε ἐδόξαζε τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀνεπτέρου τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην. Ὁ λαὸς εἶνε ἀδύνατος καὶ ἐπιπόλαιος· ἔχει ἀνάγκην βοηθείας παρὰ καρδίας μεγάλης εἰς σοβαρὰς καὶ ἀποφασιστικὰς περιστάσεις. Προβλέπω τὸν κίνδυνον, καὶ ὁ ἐπιφοβώτερος πάντων δι' ἡμᾶς εἶνε ὁ δοὺξ τῆς Μόσχας, ὅστις μυστικῶς ἐπιθυμεῖ νὰ ὑποτάξῃ τὸ Νόβγοροδ. Ὦ, φίλη τῆς καρδίας μου! Οἱ ἀρχαῖοι χρονογράφοι, διεφύλαξαν τὰ ὀνόματα ἐνδόξων τινῶν Σλαβῶν γυναικῶν: ὁρκίσθητι, ὅτι θά τας ὑπερτερήσῃς! ὁρκίσθητι, ὅτι θ' ἀντικαταστήσῃς τὸν Ἰσὰκ Βορέτσκην εἰς τὰ συνέδρια τοῦ λαοῦ, ὅταν οὗτος δὲν θὰ ὑπάρχῃ ἐν τῇ ζωῇ! ὁρκίσθητι, ὅτι θὰ καταστῇς ὁ αἰώνιος ἐχθρὸς τῶν πολεμίων τῆς ἐλευθερίας τοῦ Νόβγοροδ! ὁρκίσθητι, ὅτι θ' ἀποθάνῃς ὑπερασπίστρια τῶν δικαιωμάτων αὐτῆς: καὶ τότε θ' ἀποθάνω ἡσύχως . . . .» Ὡρκίσθην . . . Ἐκεῖνος ἀπώλετο μετὰ τῆς εὐτυχίας μου... Ἀγνοῶ, ἂν ἔρρευσαν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν μου δάκρυα ἐπὶ τοῦ τάφου του· δὲν ἐσκεπτόμην περὶ δακρύων, ἀλλά, λατρεύσασα τὸν σύζυγον, ἐφλεγόμην ὑπὸ τοῦ πόθου ν' ἀναστήσω ἐν ἐμαυτῇ τὴν ψυχήν του. Αἱ σοφαὶ παραδόσεις τῆς ἀρχαιότητος, αἱ ξέναι γλῶσσαι, αἱ χρονογραφίαι τῶν ἐλευθέρων λαῶν, ἡ πεῖρα τῶν αἰώνων, ἐφώτισαν τὴν διάνοιάν μου. Ἐγὼ ὡμίλουν, καὶ οἱ γέροντες μετ' ἐκπλήξεως προσεῖχον εἰς τοὺς λόγους μου· λαὸς ἀγαθός, δαψιλῶς παρ' ἐμοῦ εὐεργετηθείς, μὲ ἀγαπᾷ καὶ μὲ γεραίρει: οἱ ὑπάλληλοι ἔχουσιν ἐπ' ἐμοῦ ἐμπιστοσύνην, διότι μόνον περὶ τῆς δόξης τοῦ Νόβγοροδ διανοοῦμαι· οἱ ἐχθροὶ καὶ οἱ φθονεροί . . . . . ἀλλ' αὐτοὺς τοὺς περιφρονῶ. Πάντες βλέπουσι τὰς πράξεις μου· ἀλλὰ σεῖς μόνοι γνωρίζετε ἤδη τὴν κρυφίαν αὐτῶν πηγήν. Ὦ Ξενία! δύνασαι νὰ με λάβῃς ὡς παράδειγμα· ἀλλὰ σύ, νεανία, ὃν ἐξέλεξα ὡς υἱόν μου, προσπάθησον νὰ μιμηθῇς τὸν πατέρα της, ὅστις ἠγάπα τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα του, ἀλλὰ μετὰ χαρᾶς θὰ ἐθυσίαζεν ἡμᾶς χάριν τῆς πατρίδος. Ἡ ὑπερηφανία, ἡ φιλοδοξία, ἡ ἡρωικὴ ἀρετή, εἰσὶν ἰδιότητες τοῦ μεγάλου ἀνδρός· γυνὴ ἀσθενής, καθίσταται ἰσχυρὰ διὰ μόνης τῆς ἀγάπης, αἰσθανομένη ὅμως ἐν τῇ καρδίᾳ τὴν θείαν ἔμπνευσιν, δύναται νὰ ὑπερτερήσῃ κατὰ τὴν μεγαλοφροσύνην τοὺς ἐνδοξοτέρους τῶν ἀνδρῶν καὶ νὰ εἴπῃ τῇ εἱμαρμένῃ: «Δέν σε φοβοῦμαι!» Οὕτως ἡ Ὄλγα ἕνεκα τῆς πρὸς τὸν Ἴγωρ ἀγάπης της ἀπηθανατίσθη· οὕτως ἡ Μάρθα θὰ ἐκπλήξῃ τὰς ἐπερχομένας γενεάς, ἂν ἡ κακολογία δὲν ἀμαυρώσῃ τὰς πράξεις της! . . .»

Ηὐλόγησε τὰ τέκνα της καὶ ἐκλείσθη εἰς τὰ ἀπομεμονωμένα δώματά της.

Ἦτο βαθεῖα μεσονύκτιος ὥρα, ὅτε ἡ Μάρθα ἤκουσεν ἐλαφρὸν κτύπον εἰς τὴν θύραν. Ἀνοίγει αὐτὴν — καὶ εἰσέρχεται ἀνὴρ σκαιᾶς μορφῆς, φορῶν ξενικὴν στολὴν μετὰ μακροῦ Λιθουανικοῦ ξίφους καὶ χρυσοῦ ἀστέρος ἐπὶ τοῦ στήθους. Μόλις ὑποκλιθείς, ἀνακοινοῖ, ὅτι εἶνε ἰδιαίτερος πρέσβυς τοῦ Καζημίρου, καὶ παρουσιάζει τῇ Μάρθῃ ἐπιστολὴν του. Αὕτη μεθ' ὑπερηφάνου σεμνότητος ἀποκρίνεται:

«Γυνὴ Νοβγοροδινὴ δὲν γνωρίζει τὸν Καζήμιρον· δὲν δέχομαι τὴν ἐπιστολήν.»

Ὁ παμπόνηρος Πολωνὸς ἐξαίρει τὴν ἡρωΐδα τῆς ἐνδόξου πόλεως, γνωστὴν καὶ εἰς τὰς μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένας χώρας, ἣν σέβονται ἡγεμόνες καὶ λαοί. Συγκρίνει αὐτὴν πρὸς τὴν ἐνδοξον θυγατέρα τῆς Κρακοβίας καὶ τὴν ἀποκαλεῖ Βάνδαν τοῦ Νόβγοροδ...[1] Ἡ Μάρθα ἀκροᾶται αὐτοῦ μετ' ἀδιαφορίας. Ὁ Πολωνὸς περιγράφει αὐτῇ τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἡγεμόνος του, τὴν εὐτυχίαν τῶν συμμάχων καὶ τὴν δυστυχίαν τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ... Αὕτη κάθηται μεθ' ὑπερηφανίας.

«Ὁ Καζήμιρος προτείνει εἰς τὸ Νόβγοροδ τὴν συνδρομήν του,—λέγει οὗτος,—ἀρκεῖ νὰ τα ζητήσητε, καὶ αἱ Πολωνικαὶ λεγεῶνες θὰ περιβάλωσιν ὑμᾶς διὰ τῶν ἀσπίδων των!...

Ἡ Μάρθα ἐσκέπτετο...

«Ὅταν δὲ σώσωμεν ὑμᾶς, τότε...

Ἡ δημογεροντισσα ἔρριψεν ἐπ' αὐτοῦ ἀστραπιαῖον βλέμμα...

«Τότε οἱ εὐγνώμονες Νοβγοροδινοὶ ὀφείλουσι ν' ἀναγνωρίσωσι τὸν Καζήμιρον εὐεργέτην αὐτῶν καὶ δεσπότην, ὅστις, ἀναμφιβόλως δὲν θέλει καταχρασθῆ τὴν ἐμπιστοσύνην των...»

— Σιώπησον! ἀπειλητικῶς ἀνέκραξεν ἡ Μάρθα...

Ἐμβρόντητος ἐκ τῆς ἀποτόμου ὀργῆς της, ὁ πρέσβυς σιγᾷ· ἀλλ' αἰσχυνόμενος διὰ τὴν δειλίαν του, ἀνυψοῖ τὴν φωνὴν καὶ ζητεῖ νὰ καταδείξῃ τὸν βέβαιον τοῦ Νόβγοροδ ὄλεθρον, ἂν ὁ Καζήμιρος δὲν ὑπερασπίσῃ αὐτὸ κατὰ τοῦ δουκὸς τῆς Μόσχας...

— Προτιμώτερον νὰ καταστραφῇ διὰ χειρὸς τοῦ Ἰωάννου, ἢ νὰ σωθῇ διὰ τῆς ὑμετέρας!—μετὰ θέρμης ἀποκρίνεται ἡ Μάρθα.—Καὶ πότε δὲν ὑπήρξατε οἱ ἀσπονδότεροι ἐχθροὶ τοῦ Ρωσικοῦ λαοῦ; Πότε ὁ κόσμος ἐπίστευσεν εἰς τὸν λόγον σας; Πολὺς ἄρα παρῆλθε χρόνος, καθ' ὃν ὁ ἄπιστος Ἀμουράτ ἔξεπλάγη διὰ τὴν παρονομίαν σας;[2] Καὶ ἔχετε τὴν θρασύτητα νὰ φρονῆτε, ὅτι λαὸς μεγαλόφρων θὰ γονυπετήσῃ ποτὲ ἐνώπιον ὑμῶν; Δικαίως τότε ὁ Ἰωάννης θὰ ἠδύνατο νὰ μας ὀνομάσῃ προδότας. Οὐχί! Ἂν ὁ οὐρανὸς τὸ θέλῃ, θὰ πέσωμεν μαχόμενοι πρὸ τοῦ δουκὸς τῆς Μόσχας· τὸ αὐτὸ αἷμα ρέει εἰς τὰς φλέβας ἡμῶν. Ὁ Ρῶσος δύναται νὰ ὑποταχθῇ πρὸς τὸν Ρῶσον, ἀλλὰ πρὸς τὸν ξένον ποτέ, οὐδέποτε!... Ἀπομακρύνθητι ταχέως· καὶ ἂν ὁ ἀνατέλλων ἥλιος σὲ φωτίσῃ ἀκόμη ἐντὸς τῶν τειχῶν τοῦ Νόβγοροδ, θέλεις ἀποπεμφθῆ ἠτιμασμένος. Τοσοῦτον ἡ Μάρθα ἀγαπᾶται παρὰ τοῦ λαοῦ αὐτῆς· ἀλλὰ διατάσσει αὐτὸν νὰ μισῇ τὴν Λιθουανίαν καὶ τὴν Πολωνίαν... Ἰδοὺ ἡ πρὸς τὸν Καζήμιρον ἀπάντησίς μου!

Ὁ πρέσβυς ἀνεχώρησε.

Τὴν ἐπαύριον τὸ Νόβγοροδ παρίστα συγχρόνως φοβερὰν δραστηριότητα στρατοπέδου, καὶ μεγαλοπρεπῆ ἑορτὴν συμποσίου διδομένου παρὰ τῆς Μάρθας εἰς ἔνδειξιν τῆς οἰκογενειακῆς χαρᾶς της. Κρότος ὅπλων ἀντήχει εἰς τὰς ἀγυιάς. Πανταχόθεν προσήρχοντο πολῖται φέροντες περικεφαλαίας καὶ θώρακας· οἱ γέροντες ἐκάθηντο ἐν τῇ Μεγάλῃ πλατείᾳ διηγούμενοι περὶ μαχῶν εἰς τοὺς ἀπείρους νεανίας, οἵτινες περιεστοίχιζον αὐτούς, καὶ τὸ πρῶτον ἤδη ἔφερον τὰ λαμποβολοῦντα ὅπλα. Ταὐτοχρόνως ἀναρίθμητοι τράπεζαι παρετίθεντο περὶ τὸ βῆμα τοῦ Βαδίμου· ἐκρούσθησαν οἱ κώδωνες καὶ οἱ πολῖται ἐκάθησαν παρ' αὐτάς· οἱ ὁπλῖται ἀπεζώσθησαν τὰ ὅπλα καὶ ἤρξαντο συμποσιάζοντες. Τὰ ἐδέσματα παρετίθεντο δαψιλῶς. Ὁ Βορέτσκης ἐφίλευε τὸν λαὸν μετ' ἀνατολικῆς πολυτελείας. Ὁ Μιροσλὰβ καὶ ἡ Ξενία περιήρχοντο τὰς τραπέζας καὶ παρεκίνουν τοὺς πολίτας νὰ εὐθυμῶσιν. Ὁ νεαρὸς στρατάρχης συνδιελέγετο μετ' αὐτῶν προσηνέστατα· ἡ νεαρὰ αὐτοῦ σύζυγος ὑπεκλίνετο αὐτοῖς εὐμενῶς. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην οἱ Νοβγοροδινοὶ ἀπήρτιζον μίαν οἰκογένειαν, δὲ ἡ Μάρθα ἦτο ἡ μήτηρ αὐτῶν. Παρεκάθητο αὕτη ἐναλλὰξ παρὰ τὰς τραπέζας, ἀπεκάλει τοὺς πολίτας προσφιλεῖς ξένους της, ὑπηρέτει αὐτούς, συνδιελέγετο μετ' αὐτῶν, ἤθελε νὰ φανῇ ἴση πρὸς πάντας καὶ ἐφαίνετο βασίλισσα. Βροντόφωνοι ἐνδείξεις ζήλου καὶ χαρᾶς ὑπεδέχοντο καὶ συνώδευον αὐτήν· ὅταν αὕτη ὡμίλει, πάντες ἐσίγων· ὅταν ἐσιώπα, πάντες ἐπεθύμουν νὰ ὁμιλῶσιν, ὅπως δοξάσωσι καὶ ἐκθειάσωσι τὴν δημογεροντισσαν.

Παρὰ τὴν πρώτην τράπεζαν καὶ τὴν πρώτην κατέχων θέσιν, ἐκάθητο ὁ ἀρχαιότερος τῶν Νοβγοροδινῶν γερόντων, οὗτινος ὁ πατὴρ ἐνεθυμεῖτο ἔτι Ἀλέξανδρον τὸν Νιέβσκην. Ἡ Μάρθα τῷ παρουσίασεν αὐτῷ τοὺς νεονύμφους, οὗτος δὲ ηὐλόγησεν αὐτοὺς καὶ εἶπεν: «Εἴθε νὰ ζήσητε ὅσον ἔζησα ἐγώ, ἀλλὰ νὰ μὴ ἐπιζήσητε πλέον τῆς δόξης τῆς πατρίδος!...» Αὐτὴ αὕτη ἡ δημογεροντισσα προσέφερεν αὐτῷ ἀργυροῦν ποτήριον οἴνου. Ὁ γέρων ἔπιε καὶ τὸ ἀσθενὲς αἷμά του ἤρξατο κυκλοφοροῦν ἐν αὐτῷ ταχύτερον.

«Μάρθα! εἶπεν, ἤμην μάρτυς τῆς ἐνδόξου γεννετῆς σου ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Νέβα. Ὁ γενναῖος Μολίνσκης ἠσθένησεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ. Ὁ στρατὸς δὲν ἤθελε νὰ πολεμήσῃ πρὸ τῆς ἀναρρώσεώς του. Ἡ μήτηρ σου ἔσπευσε πρὸς αὐτὸν ἐκ τῆς ἐνδόξου πόλεως· καὶ ὅτε ἡμεῖς κατετροποῦμεν τοὺς Γερμανοὺς ἱππότας, ὅταν ὁ πατήρ σου, ὠχρὸς ἀκόμη καὶ ἀδύνατος, ἐδείκνυεν ἡμῖν διὰ τοῦ ξίφους αὐτοῦ τὴν ὁδὸν πρὸς τὸ ἱερὸν αὐτῶν λάβαρον, σὺ ἐγεννᾶσο. Ἡ πρώτη κραυγή σου ἐγένετο ἡμῖν ἠχὼ τῆς νίκης, ἀλλ' ὁ Μολίνσκης ἔπεσε νεκρὸς ἐπὶ τοῦ πτώματος τοῦ μεγάλου μαγίστρου Ρουδόλφου, ὃν κατενίκησε... Μάγος τις ἐκ Φοινίκης, κατοικῶν τότε ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Νέβα, ἐπροφήτευσεν, ὅτι θὰ καταστῇς ἔνδοξος, ἀλλά...»

Ὁ γέρων ἐσίγησεν. Ἡ Μάρθα δὲν ἠθέλησε νὰ δείξῃ περιεργίαν.

Ἅπαντες οἱ ὑπουργοὶ μετ' αὐτῆς καὶ τῶν τέκνων της ὑπηρέτουν τὸν λαόν. Ξένοι ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς ἐξωράϊζον τὴν Μεγάλην πλατεῖαν διὰ πολυχρώμων πυραμίδων παριστῶσαι τὰ ὀνόματα καὶ τὰ ἐθνόσημα τῶν ἐλευθέρων γερμανικῶν πόλεων. Πέριξ τῶν πυραμίδων, ἐντὸς μεγάλων κανίστρων, ἔκειντο δῶρα ἐξ ἀλλοδαπῆς· ἡ Μάρθα διένεμε ταῦτα εἰς τὸν λαόν. Τὸ μαρμάρινον ἄγαλμα τοῦ Βαδίμου ἦτο ἐστεμμένον διὰ τεχνητοῦ ἐκ δάφνης στεφάνου· ἐπὶ τῆς ἀσπίδος αὐτοῦ ἐχάραξεν ὁ Δελίνσκης τὸ ὄνομα τοῦ Μιροσλὰβ, ἰδόντες δὲ τοῦτο οἱ πολῖται, ἀνεκραύγαζον ἐκ χαρᾶς, καὶ ἡ Μάρθα μετ' αἰσθήματος ἐνηγκαλίσθη αὐτόν. Ἅπαντες οἱ Νοβγοροδῖνοι ἠγάλλοντο, οὐδόλως μεριμνῶντες περὶ τοῦ μέλλοντος. Μιχαὴλ ὁ Γενναῖος δὲν ἠθέλησε νὰ συμμερισθῇ τὴν εὐθυμίαν τοῦ λαοῦ, ἐκάθητο σκυθρωπὸς παρὰ τὸ ἄγαλμα τοῦ Βαδίμου καὶ ἠκόνιζεν ἐν σιγῇ τὸ ζῆφος αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βάθρου του.—Τὸ συμπόσιον ἔληξε διὰ φαιδρῶν πυροτεχνημάτων.

(Ἕπεται συνέχεια).

Α. Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

[1] Περὶ τῆς Βασιλίσσης ταύτης οἱ Πολωνοὶ χρονογράφοι διηγοῦνται θαυμάσια.

[2] Τὸ συμβὰν τοῦτο ἦτο τότε πρόσφατον. Βλαδισλὰβ ὁ Βασιλεὺς τῆς Πολωνίας, μόλις συνωμολόγησεν παν-ηγυρικὴν εἰρήνην μετὰ τοῦ Σουλτάνου, ἐπέπεσεν αἰφνιδίως κατὰ τῶν κτήσεών του.

ΠΑΤΡΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΗ

Παιδί μου, ἡ γυναῖκες εἶν' κακαίς,
Ποτέ, ποτὲ καμμιὰ μὴν ἀγαπήσῃς·
Ἀπὸ τοῦ βάτου λεῖψε τὰ κλαδιά,
Τὸ φόρεμά σου τ' ἀκριδὸ μὴ σκίσῃς.

Πρόσεξε μὴ γελάσῃς μὲ καμμιά,
Μήτε καμμιὰ μαζῆ σου νὰ γελάσῃ·
Εἴτε ἡ πέτρα πέσῃ στὸ αὐγό,
Εἴτε τ' αὐγὸ στὴν πέτρα, αὐτὸ θὰ σπάσῃ.

Παιδί μου, σὰν πατέρας σοῦ μιλῶ·
Καλήτερη δὲν εἶδ' ἀπ' τὴ μαμά σου·
Καὶ ὅσαν ἔτσι εἶνε ἡ καλαίς,
Τί θἄνε ἡ ἄλλαις, μάτια μου, στοχάσου...

Ι. ΜΑΡΑΝΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Ἐν τῷ *Ἀττικῷ Ἡμερολογίῳ* τοῦ λογίου φίλου μου Εἰρηναίου Ἀσωπίου ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «ἡ Τέχνη ἐν Κρήτῃ καὶ ἐν Ἑπτανήσῳ» ὁ κ. Γ. Μαυρογιάννης ἐδημοσίευσε περιεσπούδαστον ὑπὸ ἱστορικὴν ἔποψιν ἄρθρον, πλὴν περιέπεσεν εἰς λάθη, ἅτινα ἀδυνατοῦμεν νὰ παρέλθωμεν ἐν σιωπῇ.

Γράφει ὁ κ. Μαυρογιάννης ἀρχόμενος τῆς διατριβῆς του ὅτι «τὸ καλλιτεχνικὸν αἴσθημα εἶχεν ἀποχαιρετήσῃ τοὺς ὀπαδοὺς τῆς νέας θρησκείας, ἡ δὲ τέχνη θελήσασα νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὸν Θεόν, ἀπεμακρύνθη τέλεον τῆς ἀληθείας καὶ τῆς φύσεως» καὶ ὅτι «μόνον ἐν ταῖς Μοναῖς τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἀνεφάνη εἰς ἄγνωστον ἡμῖν ἐποχὴν ὁ ἁγιογράφος Πανσέληνος, ὅστις ἠδυνήθη νὰ μεταδώσῃ εἰς τὰς μέχρις ἡμῶν διασωθείσας

ἀγιογραφίας του ἐλάχιστον μόριον τῆς ἀρχαίας τέχνης... Ἀλλ' ἡ ἐμφάνισις τοῦ Πανσελήνου ἦτο ἀμυδρὰ ἡλιακὴ ἀκτὶς ἐξερχομένη ἀπὸ συννεφώδους οὐρανοῦ, διότι οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἔμειναν στάσιμοι καὶ ἀδέξιοι αὐτοῦ ἀντιγραφεῖς.»

Οἱ ἰσχυρισμοὶ οὗτοι ἐν τῇ ἀπολύτῳ ἐννοίᾳ των σφάλλουσι τῆς ἀληθείας.

Συμφωνοῦμεν ὅτι ὁ Χριστιανισμός, ὅστις εἶχε λάβῃ τὴν ἀφετηρίαν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ μωσαϊσμοῦ, τοῦ ἀπαγορεύοντος πᾶσαν διὰ τῆς γλυφίδος παράστασιν τῆς θεότητος, ἐπηρέασεν ἀναμφιβόλως τὴν γλυπτικὴν τέχνην, ἧς ἐπῆλθεν ἡ κατάπτωσις· ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα ὡς πρὸς τὴν γραφικὴν καὶ ἀρχιτεκτονικήν.

Τὸ αὐτὸ ἀξιόλογον Ἀττικὸν Ἡμερολόγιον συνοψίζον τὰ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐξιστορούμενα ὑπὸ τῆς Ἑλληνίδος συγγραφέως Μαργαρίτας Ἀλβάνα Μηνιάτη ἰδοὺ τί ἔγραφεν ἐν ἔτει 1877: «Μεγάλας ὑπέστη μεταβολὰς ἡ κοινωνία ἀνακαινισθεῖσα διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἄσημοι ἁλιεῖς ἐδίδαξαν τοὺς λαοὺς νέας πρωτοφανεῖς διδασκαλίας· ἐμακαρίσθησαν οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι· αἱ ταπεινότεραι ἀρεταί, αἱ τέως θεωρούμεναι ὡς κλῆρος τῶν δούλων, ὑπερβαλλόντως ἐτιμήθησαν καὶ τάναπαλιν περιεφρονήθησαν ὅσαι πρώην καθίστανον περίβλεπτον τὸν πολίτην. Τὰ ἤθη ἠλλοιώθησαν καὶ ἐξηγνίσθησαν· ἡ παράστασις τοῦ γυμνοῦ σώματος ἀπηγορεύθη ὡς πρᾶγμα σκανδαλῶδες· ἡ γλυπτικὴ ἀπέπτη, ἀλλ' ἡ φιλεργὸς τῶν Ἑλλήνων μεγαλοφυία εὗρεν ἄλλην ἀπασχόλησιν καὶ ἐγένετο διὰ τῶν ἐλαιομιγῶν καὶ ψηφωτῶν ζωγραφιῶν, ἤτοι τῶν *μουσείων* (μωσαϊκῶν), ἡ ἱστοριογράφος τῆς νεοκηρύκτου θρησκείας.»

«Καίπερ δὲ ἡ σμίλη τοῦ γλύπτου εἶχε παύσῃ ἐργαζομένη, οὐχ ἧττον τὰ ἀριστουργήματα τοῦ Φειδίου, τοῦ Πραξιτέλους, τοῦ Σκόπα καὶ ἄλλων ἐξόχων καλλιτεχνῶν ἀπήντων πανταχοῦ ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἐν τοῖς ἐγκαταλειφθεῖσι Ναοῖς, ὁ δὲ Νεόφυτος, ὅστις ἐνόμιζεν ἔργον εὐσεβὲς ν' ἀποκόπτῃ τὰς κεφαλὰς τῶν εἰδώλων τοῦ Διός, τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Παλλάδος, ἔφερεν ἐντετυπωμένην ἐν τῷ νῷ αὐτοῦ τὴν ἐξαίσιον καλλονήν, ἣν ἐν τῇ συνειδήσει του ἀπετίμα. Αἱ καλλιγραφίαι (illuminated works) τῶν Ἀσκητῶν παρέχουσι τὴν πλήρη ἀπόδειξιν ὅτι οὗτοι εἶχον τοσούτῳ προσοικειωθῆ τὰ ἀμίμητα τῶν ἀρχαίων ἔργα, ὥστε ἐν τοῖς ἀναχωρητηρίοις αὐτῶν ἔγραφον εἰκόνας Ἁγίων καὶ Παρθένων μηδόλως προστρέχοντες εἰς ζῶν πρότυπον, ἀλλὰ βοηθούμενοι μόνον ὑπὸ τῶν κλασικῶν των ἀναμνήσεων.» (Ὥρα Ἀττικὸν Ἡμερολόγιον τοῦ 1877, σελ. 307-308).

Αἱ ἐν Ἁγίᾳ Λαύρᾳ τοῦ Ἄθω τοιχογραφίαι τοῦ Ἐμμανουὴλ Πανσελήνου, τοῦ Πολυγνώτου τούτου τοῦ Χριστιανισμοῦ, αἵτινες κατὰ τὰς εἰκασίας τῆς κυρίας Ἀλβάνα Μηνιάτη ἀνέρχονται πιθανῶς εἰς τὴν δευτέραν μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδα, δὲν εἶνε ποσῶς ἀμυδρὰ ἡλιακὴ ἀκτὶς διασχίζουσα συννεφώδη οὐρανόν, εἶνε συνέχεια καλλιτεχνημάτων, ὧν παραπλήσια, ἔργον Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν, σώζονται ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ, ἐν Σικελίᾳ καὶ ἐν Ρώμῃ, ὅπου ἠδύνατό τις ἄλλοτε νά τ' ἀποθαυμάσῃ ἐν τῇ τοῦ Ἁγίου Παύλου τῇ ἐκτὸς τῶν τειχῶν (extra Muros) ἐκκλησίᾳ, ἥτις ἀτυχῶς ἐγένετο παρανάλωμα τοῦ πυρὸς ἔν ἔτει 1823.

Οἱ πρῶτοι κατὰ τὸν ὄγδοον καὶ δεύτεροι κατὰ τὸν ἔνατον αἰῶνα εἰκονομάχοι ἐπιδιώκοντες μέχρι φανατισμοῦ τὴν κατάργησιν τῆς εἰκονολατρείας κατέστρεψαν πολλὰ ἐν τῇ Ἀνατολῇ κειμήλια τῆς χριστιανικῆς γραφικῆς. Χαριζόμενοι δὲ τῇ καλαισθησίᾳ τῆς Θεοδώρας, τῆς σεμνῆς συζύγου τοῦ Αὐτοκράτορος Θεοφίλου, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τὰ *νεωνία*, ἅτινα λάθρα τοῦ ἀνδρὸς ἐλάτρευε, δὲν ἦσαν δὰ καὶ ἀναξιοθέατα ὑπὸ καλλιτεχνικὴν ἔποψιν.

Ἔκτοτε ἡ τέχνη ἐξηχρειώθη, ἡ δὲ ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β' ἅλωσις τῆς Βασιλίδος πόλεως εὗρεν αὐτὴν ἤδη ἐν παρακμῇ οὖσαν.

Καθ' ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν ἀρχιτεκτονικήν, αἱ ἐν Συρίᾳ Βασιλικαὶ τῶν πρώτων τριῶν αἰώνων μετὰ Χριστόν, ἡ Ἁγία Σοφία, οἱ περικαλλεῖς ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὸν Βυζαντινὸν ρυθμὸν Ναοί, εἶνε ἔργα, ἅτινα ἀποδεικνύουσιν οὐχὶ τὴν παρακμήν, ἀλλὰ τὴν μεταμόρφωσιν τῆς τέχνης ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν θρησκείας διαφερούσης βεβαίως τῆς τῶν Χαριτησίων καὶ Παναθηναίων.

Εἰς τὸν βουλόμενον νὰ παρακολουθήσῃ τὰς περιπετείας τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ τὴν ἐν αὐταῖς ἐνδελέχειαν τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ χριστιανισμοῦ μέχρι τῆς ἀναγεννήσεως συνιστῶμεν τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ πονήματος τῆς κυρίας Ἀλβάνα Μηνιάτη τοῦ ἐπιγραφομένου «Historical Past of Italy» (Λονδίνον 1876), ἰδιαιτέρως δὲ τὰ κεφάλαια ιγ'. ιδ'. καὶ ιε'. Κρίσις ὀρθὴ καὶ δυσκόλως σφάλλουσα τῆς ἀληθείας, πολυμάθεια, ὕφος μαγευτικώτατον, καθιστῶσι τερπνὸν ἅμα καὶ λίαν διδακτικὸν τὸ ἀνάγνωσμα τοῦ πονήματος τούτου.

Οὐχ ἧττονος δ' ἐμβριθείας εἶνε αἱ μελέται τοῦ Ἰταλοῦ Ἱππ. Σαλατζάρου ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Studii sui Monumenti dell' Italia Meridionale del IV al XIII Secolo. Napoli 1871—1874.

Ἂς μεταβῶμεν τώρα εἰς ἄλλην πλάνην τοῦ κ. Μαυρογιάννη, πλάνην τῇ ἀληθείᾳ ἀσύγγνωστον, τὸ μέν, διότι ἀναφέρεται εἰς γεγονὸς σύγχρονον, τὸ δέ, διότι εἰς ταύτην περιέπεσεν ἱστοριογράφος πρόσφατος τῶν Ἰονίων Νήσων.

Ὁ κ. Μ. περὶ Παύλου Προσαλένδου γράφει ὅτι «ἔργον τοῦ γλύπτου τούτου εἶνε οἱ ἐν Κερκύρᾳ καὶ Κεφαλληνίᾳ ὀρειχάλκινοι ἀνδριάντες τοῦ Ἀρμοστοῦ Θωμᾶ Μαιτλάνδου.» Καὶ συνεχίζει: «οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὴν Κέρκυραν βλέπουσι τὸν ἕνα τῶν ἀνδριάντων τούτων ἱστάμενον ἐπὶ βάθρου ἐν μέσῳ τοῦ μεταξὺ τοῦ βασιλικοῦ μεγάρου καὶ τῆς πλατείας τῆς πόλεως περικαλλοῦς κηπαρίου. Ὁ λαομίσητος Ἀρμοστὴς παρίσταται φέρων ὡς μόνον ἔνδυμα τὴν ρωμαϊκὴν τήβεννον καὶ βαστάζει ἐν τῇ δεξιᾷ τὸ περιλάλητον Σύνταγμα, δι' οὗ ἐχάλκευσε τὰς ἁλύσεις καὶ περιέστειλε τὰς ἐλευθερίας τοῦ Ἰονίου Δαοῦ.»

Οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὴν Κέρκυραν καὶ οἱ ἐνταῦθα διατρίβοντες δὲν βλέπουσι ποσῶς ὅ,τι φαντάζεται νὰ εἴδεν ὁ κ. Μαυρογιάννης τὴν Κέρκυραν κατ' αὐτὰς ἐπισκεφθεὶς καὶ ἐνταῦθα διατρίψας.

Ἐν Κερκύρᾳ δὲν ὑπάρχει ἀνδριὰς τοῦ Θωμᾶ Μαιτλάνδου ὑπὸ Παύλου Προσαλένδου οὐδ' ὑπ' ἄλλου γλύπτου, ἀλλ' ἐκεῖ, ὅπου ἡ φαντασία τοῦ κ. Μ. ἵστησι τὸ ἄγαλμα λαομισήτου Ἀρμοστοῦ, ἐγείρεται ὁ Ἀρμοστοῦ εὐεργέτου τῆς Ἑπτανήσου καὶ ἰδίως τῆς Κερκύρας ὀρειχάλκινος ἀνδριάς, ἐκ τῆς βάσεως τοῦ ὁποίου ἀναβρύουσι τὰ ὕδατα, ἅτινα μετωχέτευσεν εἰς τὴν πόλιν τῶν Κερκυραίων ἀρυόμενος ἐκ τῶν περιστοιχούντων τὴν ἐρατεινὴν Βενίτζαν λόφων.

Ὁ Ἀρμοστὴς οὗτος εἶνε ὁ Φριδερῖκος Ἄδαμ· ὁ ἀνδριὰς αὐτοῦ, ἔργον Παύλου Προσαλένδου.

Ἐπὶ τοῦ Ἀρμοστοῦ Ἄδαμ ἀπέκτησε τὸ τῶν Κερκυραίων ἄστυ ὑδραγωγεῖον, κατεσκευάσθησαν πλατεῖς καὶ στερεοὶ ἀμαξωτοὶ δρόμοι, δι' ὧν συνεκοινώνησεν ἐλευθέρως ἡ πόλις μετὰ τῆς ἐξοχῆς, κατηργήθησαν τὰ τιμάρια, ἡ ἰδιοκτησία ἀπηλευθερώθη τῶν καταπιστευματικῶν δεσμῶν καὶ συνέτριψε τὰς μεσαιωνικὰς ἁλύσεις, ἐδημοσιεύθησαν κατάλληλοι Ποινικοὶ Νόμοι καὶ ἡ τοῦ 1825 Πολιτικὴ Διοικονομία, συνεκροτήθησαν δὲ ἐπιτροπεῖαι, αἵτινες παρεσκεύασαν καὶ παρέσχον τὴν πρώτην ὕλην εἰς τοὺς ἐξεργασθέντας βραδύτερον τοὺς Ἰονίους Κώδηκας τοὺς δημοσιευθέντας ἐπὶ Δώγλας Ἀρμοστεύοντος.

Τὸν ἀνδριάντα οὔτε κολακεία, οὔτε ταπεινὸν φρόνημα τῆς Ἰονίου κυβερνήσεως ἔστησεν, ἀλλ' ἡ ἀγάπη καὶ τὸ σέβας τοῦ λαοῦ πρὸς ἄνδρα, οὗτινος τὰ γενναῖα καὶ φιλανθρωπικὰ αἰσθήματα διετρανώθησαν καὶ ἐν Ἑπτανήσῳ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι, ὅτε, μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Βασιλαδίου καὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ, γενομένης πλέον ἀπελπιστικῆς τῆς θέσεως τῶν ἐν Μεσολογγίῳ πολιορκουμένων, ὁ Ἄδαμ ἀπεπειράθη παντοιοτρόπως νὰ καταπείσῃ τὸν Ἰβραὶμ νὰ στέρξῃ εἰς ἔντιμον συνθηκολόγησιν, ἀλλ' ὁ Αἰγύπτιος στρατηγὸς ἀπεποιήθη ἐπιδιώκων τὸν παντελῆ ὄλεθρον τῶν Ἑλλήνων καὶ μὴ προβλέπων τὴν ἡρωικὴν ἐκείνην ἔξοδον, ἥτις κατέστησεν ἔκθαμβον τὴν Εὐρώπην καὶ ἠνάγκασε τοὺς ἐν αὐτῇ δυναμένους ν' ἀναγνωρίσωσιν ἐπὶ τέλους καὶ ὁμολογήσωσιν ὅτι δὲν ἐπρόκειτο περὶ ἀνταρσίας, ἀλλὰ περὶ ἔθνους διεκδικοῦντος τὴν πάτριον γῆν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν του.

Ἐν Κερκύρᾳ.

Φρ. Αλβανας

GEORGES DURUY

ΕΝ ΑΡΜΟΝΙΑ.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

(Συνέχεια).

— Ἀλλὰ βεβαίως, εἶπεν ὁ Καβαρώκ... Ἐννοεῖς δὲ ὅτι ἐμελέτησα τὴν ἰδικήν σου περίστασιν, καὶ νομίζω ὅτι εὗρον διαφόρους σκέψεις, τὰς ὁποίας ἠδυνάμην νά σοι ὑποβάλω... μικράς τινας συμβουλάς, αἵτινες θά σοι ἐχρησίμευον ἴσως... Ἀφοῦ ὅμως ἠπατήθην, εἶνε περιττόν· ἂς τ' ἀφήσωμεν...

— Ὄχι δά!.. δὲν βλάπτουν· συμβούλευσον λοιπόν.

— Ἀλλὰ διὰ νά σοι δώσω τὰς συμβουλάς μου, πρέπει νὰ μοι ἐπιτρέψῃς πρῶτον νὰ συμπεράνω δύο πράγματα, τὰ ὁποῖα θὰ σὲ δυσαρεστήσουν· ἢ δὲν εἶσαι, μεθ' ὅλας τὰς διαμαρτυρίας σου, εὐτυχής, ἢ ὁ χαρακτὴρ τῆς συζύγου σου ἥκιστα συμβιβάζεται πρὸς τὸν ἰδικόν σου...

— Ἂς ὑποθέσωμεν καὶ τὰ δύο αὐτά!.. Εἶμαι δυστυχής, ἡ σύζυγός μου μὲ παρεγνώρισε: παραδεκτέον... Τώρα λέγε· σὲ ἀκροάζομαι μεθ' ὅλης τῆς προσοχῆς...

— Τότε θά σοι ἔλεγον,—παρατήρησον πῶς ὁμιλῶ!—Θά σοι ἔλεγον τὰ ἑξῆς: Φίλε μου, ὅταν ἀνὴρ τῆς ἰδικῆς σου ἀξίας κάμῃ τὴν μεγίστην βλακίαν νὰ ἔλθῃ εἰς γάμον, τὸ μόνον μέσον, δι' οὗ δύναται ν' ἀνακτήσῃ τὴν προτέραν του ὑπόληψιν, εἶνε νὰ κατορθώσῃ νὰ τὸν ἀγαπῶσι τριπλασίως ἀφ' ὅ,τι ἀγαπᾷ οὗτος, ἵνα διατήρησῃ ἀγνὴν καὶ ἄθικτον τὴν δύναμιν τῆς ὑπεροχῆς τοῦ γένους, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει... Μὲ ἐννοεῖς καλά, δὲν εἶνε οὕτω;

— Κάλλιστα... Ἐξακολούθησον.

— Λοιπόν, ἐξ ὅσων εἶδον ἐν τῇ οἰκογενείᾳ σου, ἐξ ὅσων ἤκουσα δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ, ἀφ' ὅτου δέν τὴν βλέπω, ἐξ ὅσων προαισθάνομαι, συμπεραίνω, ὅτι ἀγαπᾷς παρὰ πολὺ τὴν σύζυγόν σου, ὅτι ἐκείνη δὲν σὲ ἀγαπᾷ ἀρκούντως καὶ ὅτι νῦν ἀνέχεσαι μεθ' ὑπομονῆς τὸν δυσάρεστον βίον, ὃν σοι προπαρεσκεύασε: ἀνωμαλία παράλογος, γεγονὸς πράγματι τερατῶδες, καθότι δὲν εἶνε ὀρθὸν ὁ ἀδύνατος νὰ τυραννῇ τὸν ἰσχυρόν, δὲν εἶνε ὀρθὸν τὸ πλάσμα, ὅπερ προωρίσθη διὰ τὴν πειθαρχίαν, νὰ καταστήσῃ ταπεινότατον δοῦλόν της ἐκεῖνο, ὅπερ ἐν τῇ φυσικῇ ἱεραρχίᾳ ὑπερέχει τόσον... Μὲ ἐννοεῖς πάντοτε;

— Ὀλιγώτερον ἀφ' ὅ,τι σὲ ἐννόουν πρὸ ὀλίγου... Παρατηρῶ μόνον, ὅτι ἤθελες εὕρῃ φυσικώτατον νὰ καταστήσω τὴν σύζυγόν μου δυστυχῆ, ἐνῷ ἀγανακτεῖς...

— Ἐννόησας!... Βλέπω μετὰ πολλῆς μου εὐχαριστήσεως ὅτι δὲν ἀπεβλακώθης ἔτι ἐντελῶς... Ναί, ὁμολογῶ, ὅτι δὲν ὑπερηφανεύομαι ποσῶς διὰ σέ. Ὅταν σκέπτομαι ὅτι παραδέχεσαι νὰ ἦσαι ἐκεῖνος, ὅστις ἀγαπᾷ,... ὅστις πάσχει, ὅστις θρηνεῖ καὶ θλίβεται... τῇ ἀληθείᾳ, τοῦτο μὲ παροργίζει!.. Χαρακτὴρ ὡς ἰδικός σου!.. Ἀλλά, μὰ τὸν θεόν μου, μὴ πρέπει νά σοι εἴπω ὅτι τὸ μᾶλλον ἀνεπτυγμένον ἔνστικτον τῶν παιδικῶν τούτων φύσεων εἶνε· τὸ τῆς εὐλαβείας καὶ ὅτι ἀρκεῖ ἰσχυρὰ θέλησις νὰ κατορθώσῃ νὰ λατρεύωνται ὡς ἄλλος θεός;

— Τὸ ἠθέλησας σύ, Καβαρώκ;

— Δὲν ἔσχον τὸν ἁρμόδιον καιρόν... Ἀλλ' ἐὰν τὸν εἶχον καὶ ἐὰν αἱ ἀρχαί μου ἐπέτρεπον ν' ἀφιερωθῶ εἰς ἀτομικὰ πειράματα, πιστεύω ὅτι θὰ ἤμην ἀκατανίκητος μὲ ὅλην μου τὴν ἀσχημίαν ἢ μᾶλλον χάριν αὐτῆς—τόσον καλῶς, νομίζω ὅτι γνωρίζω τὸν μηχανισμὸν αὐτοῦ τοῦ ὀργάνου, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε κατεδέχθην νὰ κρούσω.

— Ἀ! Καβαρώκ, ἐὰν ἐγνώριζες πόσον εὔκολοι εἶνε αἱ παραφωνίαι.

— Λέγε τοῦτο διὰ σέ, παιδί μου, διὰ σέ, ὅστις ἀπὸ ἑνὸς ἔτους οὐδὲν ἄλλο πράττεις!... Παρατήρησον τὸν ἑαυτόν σου ἐν τῷ κατόπτρῳ τούτῳ... Ἔχεις θαυμασίαν κεφαλήν, ἀντὶ ρίζης ἐξειργασμένου δένδρου, ὡς εἶνε ἡ ἰδική μου· ἀλλ' ἰδὲ ἐπὶ μικρὸν τὴν κόμην σου αὐτήν, τὴν γενειάδα σου, ἣν διετήρησας ὡς νὰ εὑρίσκεσο ἔτι ἐν τῇ ἐποχῇ, καθ' ἣν ἐπίνομεν ὁμοῦ τὸν ζῦθόν μας εἰς τὸ καφενεῖον *Boltaïpor* συζητοῦντες περὶ μεταφυσικῆς... Καὶ αὐτὴ ἡ ἐνδυμασία σου ἀκόμη... Καθαρά, ἁπλῆ, ἀξιοπρεπής, ὅ,τι θέλῃ εἶνε... οὐχὶ ὅμως καὶ chic!... Ἀξίωμα: ὁ σύζυγος γυναικὸς τοῦ συρμοῦ ὀφείλει νὰ εἶνε πλέον ἢ chic!... Στοιχηματίζεις ὅτι θὰ ἤρεσκες δεκάκις πλειότερον τῇ κυρίᾳ Ραϋμόνδου Βλαχέρ, ἐὰν παρουσίαζες πρὸ τῶν ἐκθαμβωμένων ὀμμάτων της τὸν βαρῶνον, τὸν σύζυγόν της, ὑπὸ τὴν ὄψιν κυρίου ἔχοντος βραχεῖαν κομψὴν γενειάδα, μύστακας ἀνωρθωμένους καὶ ζακέτταν βραχεῖαν καλλωπιστοῦ; Ἀξιοθρήνητα εἶνε αὐτὰ τὰ μετὰ ἐλαστικοῦ ὑποδήματά σου. Ἄφες τα εἰς ἐμὲ καὶ ἀγόρασον ἄλλα τοῦ εἴδους ἐκείνου, ὅπερ θὰ ἐπιδείξῃ τὸν εὔμορφόν σου πόδα. Εἶνε ἀδύνατον νὰ φαντασθῆς ὁποία ἡ ἐπιρροὴ τοῦ ὑποδήματος τῶν ἀνδρῶν ἐπὶ τῶν αἰσθημάτων τῆς γυναικός! Ἄχαρις καὶ ἡ ῥάβδος σου ἐπίσης. Δὲν εἶνε πλέον ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ὑψηλοῖς κύκλοις οἱ κλάδοι οὗτοι τῶν δένδρων, καί, θέλεις δὲν θέλεις, ἀποτελεῖς μέρος αὐτῶν τῶν κύκλων, γέροντά μου!... Τί ἄλλα ἔπραξες, ἵνα σε λατρεύσωσιν; Ἔθεσας πρὸ τῶν ποδῶν της ὅ,τι καλόν, ὅ,τι γενναῖον καὶ εὐγενὲς περιεῖχεν ἡ καρδία σου· ὡραῖον πρᾶγμα! Σύνελθε ὀλίγον καὶ ἐπιφυλάχθητι· βραδύτερον... ἴσως σοὶ χρησιμεύσωσι. Κατὰ τὸ παρὸν ἔσο δεσπότης, διάτασσε, μὴ ἔχῃς αὐτὸ τὸ ὕφος τοῦ δαρέντος σκύλου. Προσπάθησον νὰ συχνάζῃς εἰς τὰς αἰθούσας τοῦ συρμοῦ, ἀλλ' ὄχι ὡς ἐπιτηρητὴς κηδειῶν· τοὐναντίον, ἔσο περιποιητικός, εὐχάριστος, αὐθάδης, εὐφυής, γυναικοθήρας, ἐπιδίωξον ἐπιτυχίας, ἀλλ' ἐπιτυχίας τῆς ἐσχάτης κατηγορίας, ἐννοεῖς; ἐπιτυχίας ὡραίου ἀνδρός! καὶ μετὰ τρεῖς μῆνας θὰ ἴδῃς!... Ἰδού, κατ' οὐσίαν, τί θά σοι ἔλεγον, ἐὰν δὲν ἔβλεπον νῦν εὐκρινέστερον, ὅτι εἶσαι λίαν εὐτυχής...

Μετά τινας στιγμάς, ὁ Ραϋμόνδος ἀπεχαιρέτισε τὸν φίλον του.

« Λοιπόν, ἠρώτησεν αὐτὸν ἡ Κλαίρη ἐπιστρέψαντα, διεσκεδάσατε πολὺ μὲ τὸν ἰδιότροπον ἐκεῖνον Καβαρώκ;

— Βεβαίως, φιλτάτη μου· ἡ συνομιλία αὐτοῦ ἦτο λίαν ἐνδιαφέρουσα...

— Τόσῳ καλήτερον τότε... Σᾶς εἶπε ἀναμφιβόλως πλεῖστα κατὰ τῶν γυναικῶν!...

— Ναί, δέν το κρύπτω.

— Μᾶς ὑπερησπίσθητε τοὐλάχιστον, ἐλπίζω.

— Ἀδρανῶς ὀλίγον.

— Ἀ!... καὶ διὰ ποῖον λόγον μᾶς ἐγκατελείψατε οὕτω;

— Δὲν εἶχον διάθεσιν νὰ ζυζητήσω μετ' αὐτοῦ...

— Ὅσην δὲν ἔχετε καὶ τώρα νὰ ἤσθε φιλόφρων πρὸς ἐμέ... Δὲν ἐννοῶ τί ἔχετε... Εἶνε τέλος καιρὸς νὰ δημοσιευθῇ τὸ βιβλίον σας καὶ νὰ τύχῃ, ἐὰν εἶνε δυνατόν, τῆς ἐπιδοκιμασίας τοῦ κοινοῦ... Θὰ σᾶς φαιδρύνῃ ὀλίγον, ἐλπίζω...

Πράγματι, προσήγγιζεν ἡ ὥρα τῆς δημοσιεύσεως. Καίτοι ἦτο τὸ πρῶτόν του βῆμα ἐν τῇ φιλολογίᾳ, ἐν τούτοις ὁ Ραϋμόνδος οὐδεμίαν ἀπήντησε δυσκολίαν ἐξ ἐκείνων, ἃς ἀναγκάζονται νὰ πολεμήσωσι συνήθως οἱ τῆς αὐτῆς κατηγορίας συγγραφεῖς. Εὗρεν ἄνευ κόπου ἐκδότην, ἀντὶ νὰ ὑποχρεωθῇ νὰ περιάγῃ ἀπὸ θύρας εἰς θύραν τὸ χειρόγραφόν του· ἐπὶ πλέον, τῷ προσέφερον δικαιώματα συγγραφέως ἀνώτερα κατὰ πολὺ τῶν προσδοκιῶν του. Δὲν εἶχεν ἐννοήσῃ εἰσέτι, ὅτι ἐν κοινωνίᾳ ἐχούσῃ ὡς βάσιν τὸ χρῆμα, τὰ πλούτη δὲν θεωροῦνται μόνον ὡς περιουσία, ἀλλὰ σχεδὸν καὶ ὡς ἀρετή: εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε ἡ ἰδιοφυία ἀνθρώπου μὴ ἔχοντος τὴν ἀνάγκην νὰ ἐργασθῇ καὶ καταδεχομένου, ἐν τούτοις, νὰ χρησιμοποιῇ τὸν κάλαμόν του, θεωρεῖται κάτι ὑπέροχον. Ὁ Ραϋμόνδο ἐμελέτησε τὴν πενίαν ὑπὸ τὴν ἀληθῆ αὐτῆς ὄψιν, καὶ μάλιστα ἐν αὐταῖς ταῖς ὑποδεεστέραις τῆς κοινωνίας τάξεσιν· ἀλλά, —ὅπερ τιμᾷ τὸν χαρακτῆρά του,— δὲν ὑπερηφανεύθη, διότι ἦτο πλούσιος καὶ ἐμίσησε πάντοτε τὰς κολακείας, δι' ὧν περιβάλλουν τοὺς ὁμοίους του.

Τὸ βιβλίον ἐφάνη τέλος καὶ ἔτυχε καλῆς ὑποδοχῆς. Ἡ δημοσιογραφία ἠσχολήθη ἀρκούντως εἰς αὐτό, καίτοι προετίμα, ἔλεγε, νὰ μὴ ἀκολουθῇ ὁ συγγραφεὺς τὸ σύστημα τῆς φαντασιώδους φιλολογίας, διότι δὲν ἦτο πλέον τῆς ἐποχῆς. Ἐν τούτοις δὲν ἠδυνήθησαν ἢ ν' ἀναγνωρίσωσιν, ὅτι τὸ σύγγραμμα παρουσίαζε σπανίας ἰδιότητας· ἦτο λεπτόν, ἠθικόν, κατ' ἀντίθεσιν τῆς σκαιᾶς ἢ μοσχοβόλου ἀνηθικότητος ἱκανοῦ ἀριθμοῦ ἐκ τῶν ἄλλων συγχρόνων μυθιστορημάτων· περιεῖχε κράμα τι εὐαισθησίας καὶ εὐφυΐας, ὅπερ ἐκίνει τὸ ἐνδιαφέρον· τὸ ὕφος ἦτο εἰλικρινές, ὅπερ εὐηρέστει τοὺς ἀναγνώστας μετὰ τὴν τόσην ἀγυρτείαν καὶ τὰς ὑπερβολὰς τῶν ἄλλων· τέλος τὸ πρῶτον τοῦτο σύγγραμμα παρεῖχε πλείστας ἐλπίδας τελειοτέρων.

Ὁ Ραϋμόνδος ἔλαβε πανταχόθεν ἐπιστολὰς συγχαρητηρίους, πρὸς ἐκπληξιν τῆς Κλαίρης, ἥτις δὲν προσεδόκει τοσαύτην ἐπιτυχίαν· ἥτις μάλιστα εὗρισκεν ὀλίγον ἀνόητον καὶ αἰσθηματικὴν τὴν ἱστορίαν, ἣν ἀσηγεῖτο ὁ σύζυγός της. «Ἠπατήθην, ἐσκέπτετο, ἔχει πολὺ πλειοτέραν ἀξίαν, ἀφ' ὅσην ἐφανταζόμην....» Καὶ ἔρριψεν εἰς τὴν πυράν, μετά τινος ταπεινώσεως, τὰς «περιφήμους» ἐκείνας σημειώσεις, ἃς εἶχε συλλέξῃ δι' αὐτόν. Ἐκ τῶν διαφόρων πρὸς τὸν Ραϋμόνδον ἐπιστολῶν, πολλαὶ βεβαίως θὰ εἶχον γραφῆ ὑπὸ κυριῶν. Μία ἐξ αὐτῶν ἤρχιζεν οὕτω: «Ἀ! κύριε, πόσον καλῶς γινώσκετε τὴν γυναικείαν καρδίαν καὶ πόσα δεινὰ θὰ ὑπέστητε ἕνεκεν αὐτῆς... Διατί νὰ μὴ ἔχω τὴν δύναμιν νὰ ἐπουλώσω τὰ τραύματα, ἅτινα σᾶς ἐπήνεγκεν!...» Ἔφερεν ἡ ἐπιστολὴ αὕτη τὴν ὑπογραφήν: *Αὐγή*. Ἐπερατοῦτο δὲ διὰ προτάσεως ἀνταλλαγῆς ἐπιστολῶν ἐπὶ τοῦ θέμα-

τος τῆς φυσιολογίας τῆς γυναικὸς καὶ περιεῖχε τὴν διεύθυνσιν: *Ἐν Σαὶν-Φλούρ, Νὰ μένῃ ἐν τῷ Ταγυδρομείῳ.* Ἡ Κλαίρη ἐταράχθη καθ' ὑπερβολὴν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς ἐπιστολῆς ταύτης· παρετήρησε μετὰ προσοχῆς τὸ γράψιμον, ὅπερ τῇ ἐφάνη ἐκ νεαρᾶς χειρὸς προερχόμενον, καὶ τὸν χάρτην, ὃν εὗρε κομψὸν καὶ ἠρωματισμένον . . .

— Ἀλλὰ τέλος πάντων, ποία εἶνε αὐτὴ ἡ Αὐγή; ἠρώτησε μεθ' ἱκανῆς ἀγανακτήσεως.

— Πῶς, τὸ ἐρωτᾶτε ἀκόμη; . . . Γραῖά τις συγγραφεὺς καὶ τοῦ χειρίστου εἴδους, ἐπαρχιῶτις . . . .

— Ἐὰν ὅμως . . . ἦτο νέα . . . καὶ εὔμορφος . . .

— Καὶ τί . . . τότε;

— Δότε μοι τὸν λόγον σας, ὅτι δὲν θὰ ἀπαντήσητε.

— Προσέξατε, φιλτάτη μου, εἶπε μετὰ μειδιάματος πλήρους πικρίας, θὰ μὲ καταστήσητε γελοῖον!

Μετά τινα καιρόν, ἡ Κλαίρη τῷ εἶπε.

— Ἀλλὰ καθίσταθε φιλάρεσκος . . . . Οὐδέποτε σᾶς εἶδον τόσον κομψόν . . . Ἡ ρεδιγκότα αὐτὴ ἐφαρμόζεται κάλλιστα ἐπὶ τοῦ σώματός σας . . .

— Ἤλλαξα ράπτην, ἀπήντησεν ἀφελῶς..

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐξεπλάγη ἐκ νέου ἡ Κλαίρη εἰς τὴν θέαν τοῦ συζύγου της.

—Πῶς! Τὴν κόμην βραχεῖαν, ἄνευ γενειάδος καὶ μὲ τοὺς μύστακας βοστρυχισμένους!.. Ἄ, μπᾶ! τί σᾶς συμβαίνει; Δὲν θὰ ἐτόλμων νὰ σᾶς ζητήσω, φίλε μου, αὐτὴν τὴν θυσίαν· καὶ ὅμως ὁμοιάζατε μὲ ἀγριάνθρωπον . . . . Ἐνῷ σήμερον . . . Ἀναμφισβητήτως σᾶς πηγαίνει ὡραῖα! . .

Κατὰ τὸν Νοέμβριον ἤρχισαν πάλιν τὰς συνεχεῖς σχέσεις των μετὰ τοῦ κόσμου. Ὁ Ραϋμόνδος ἔτυχεν ὅλως διαφόρου δεξιώσεως ἢ κατὰ τὸν παρελθόντα χειμῶνα· δὲν ἠδύνατό τις νὰ διακρίνῃ ἂν τοῦτο ὠφείλετο εἰς τοὺς μύστακας ἢ εἰς τὸ σύγγραμμά του. Αἱ κυρίαι τὸν μάλιστα περιεκύκλουν.

Ἡ Κλαίρη παρετήρει, ὅτι τὸ περὶ τὸν σύζυγόν της διαχεόμενον ἄρωμα τῆς κολακείας δὲν δυσηρέστει αὐτόν. Αἱ οἰκοδέσποιναι διεφιλονείκουν τὴν τιμήν, τοῦ νὰ τὸν παρουσιάσωσι πρὸς τοὺς προσκεκλημένους των. Τῷ ἔδιδον τίτλον ἀποδιδόμενον μόνον εἰς ἐκτάκτους προσωπικότητας· δεικνύουσαι αὐτόν, ἔλεγον: «Εἶνε ὁ συγγραφεὺς τῆς *Λυτρώσεως*»· τὸν συμπαρέσυρον εἰς τὰς γωνίας, τὸν συνεβουλεύοντο ἐπὶ δυσχερῶν περιστάσεων, τὸν προεκάλουν νὰ ἐκφράσῃ τὴν γνώμην του ἐπὶ τοῦ συρμοῦ, ἐπὶ τοῦ τελευταίου μυθιστορήματος, ἐπὶ τῆς τελευταίας παραστάσεως καὶ ἐπὶ πλείστων ἄλλων ἀντικειμένων τοῦ ἔρωτος, τοῦ γάμου, τοῦ διαζυγίου· τὸν ἐξήταζον μετὰ παιδαριώδους περιεργίας ἐπὶ τῶν ὁρέξεων, τῶν φιλοσοφικῶν ἰδεῶν, τῶν φιλολογικῶν του ἀρχῶν· παρεκίνουν νὰ γράψῃ δραμά τι, νὰ συγγράψῃ ἱστορικὸν μυθιστόρημα, ἢ νὰ ἐκδώσῃ στίχους του... Ὅλα δὲ ταῦτα ἐλέγοντο μετ' ἐπιδείξεως πολλοῦ ἐνδιαφέροντος πρὸς τὰς ἀπαντήσεις του, μετὰ πολλῶν λεπτῶν φιλοφρονήσεων περικοσμουμένων διὰ μειδιαμάτων... Αἱ καθ' ἑκάστην ἐπαναλαμβανόμεναι μικραὶ αὗται σκηναί, ἀπήρεσκον τῇ Κλαίρῃ· τὰς παρηκολούθει μακρόθεν μετ' ἐνδομύχου ὀργῆς. Αἱ πρεσβύτιδες ἢ νέαι ἐκεῖναι γυναῖκες, αἱ μετ' ἀπληστίας ζητοῦσαι νὰ συνδεθῶσιν, ὁπωσδήποτε πρὸς τὴν ἀνατέλουσαν εὔκλειαν τοῦ συζύγου της, ὅλαι φλυαροῦσαι, ὡς μανιώδεις, περὶ αὐτοῦ, τῇ ἐφαίνοντο γέλοιαι· ἠρυθρία δὲ σχεδὸν εἰς τὴν σκέψιν, ὅτι καὶ οἱ τρόποι αὐτῆς, πρό τινων μηνῶν, θὰ προὐξένουν τὴν αὐτὴν ἐντύπωσιν. Ἀντί, ὡς ἄλλοτε νὰ εὑρίσκηται ἀεννάως εἰς κίνησιν, νὰ μεταβαίνῃ ἀπὸ αἰθούσης εἰς αἴθουσαν, ἔμεινεν εὐαρέστως ἐπὶ ὥραν ὁλόκληρον μεταξὺ κύκλου ἡλικιωμένων ἀνθρώπων.

— Λοιπόν, φιλτάτη μου, ἠρώτησε προβεβηκυῖά τις φίλη της, συμβαίνει νέον τι διὰ νὰ εἶσθε τόσον ἥσυχος;

— Φεῦ! ὄχι, ἀπήντησεν ἐρυθριῶσα μέχρι τοῦ μετώπου της.

Ἡ δὲ γραῖα κυρία ἐσκέφθη, ὅτι ἡ νεαρά της φίλη εἶχεν ὕφος πολὺ διάφορον ἢ κατὰ τὸ παρελθόν.

Ἡμέραν τινά, προέτεινε τῷ συζύγῳ της νὰ μὴ ἐξέλθωσιν.

— Ἤκουσα καλῶς; εἶπεν ὁ Ραϋμόνδος. Σεῖς προτείνετε τοῦτο!

— Ναί, ἐγώ... Διατί σᾶς φαίνεται τόσον περίεργον;... Σεῖς θὰ ἐργασθῆτε... ἐγὼ δὲ θ' ἀναγνώσω καθημένη πλησίον σας.

Ἀπεποιήθη τὴν ἑσπέραν ἐκείνην προφασιζόμενος, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ λείψῃ ἀπὸ δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν. Ἀλλ' ἡ Κλαίρη δὲν ἐπίστευσε τοῦτο. Εἶχε μάθη, ὅτι δύο ἢ τρεῖς κυρίαι ἐκ τῶν γνωστῶν αὐτῆς διέδιδον, ὅτι αὗται ἐνέπνευσαν τὸν Ραϋμόνδον εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς εἰκόνος τῆς ἡρωίδος τοῦ μυθιστορήματός του. Ἡ ἀξίωσις δὲ αὕτη τὴν ἔφερεν εἰς ἀγανάκτησιν.

— Ἀκούετε, ἔλεγε, νὰ φαντάζωνται, αἱ ἠλίθιαι, ὅτι ὅλην τὴν ἐπιτυχίαν σας τὴν ὀφείλετε εἰς αὐτὰς καὶ μόνας!...

Εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε τόσον ἀνόητοι! . . . Τῇ ἐγεννήθη δὲ ἡ ἐπίμονος ἰδέα, ὅτι ὁ Ραϋμόνδος τὴν ἠνάγκαζε νὰ ἐξέλθωσι, μόνον διότι ἤθελε νὰ συναντηθῇ μετὰ τῶν γυναικῶν ἐκείνων. Ἐν τῷ μεταξὺ πρωΐαν τινά, ἐνῷ ἱππεύουσα μετὰ τοῦ Ραϋμόνδου διέβαινεν ἔκ τινος δενδροστοιχίας, ὁ ἵππος της φοβηθεὶς τὴν ἔρριψε πλαγίως ἐπί τινος δένδρου, τοῦτο δὲ τῇ ἐπέφερεν ἱκανὴν ἐκ τοῦ γόνατος αἱμορραγίαν. Ὁ ἰατρὸς παρήγγειλεν ἀκινησίαν ἀπόλυτον. Ὁ Ραϋμόνδος ἐξεπλάγη πρὸ τῆς ἀδιαφορίας, μεθ' ἧς ἡ Κλαίρη ἤκουσε τὴν διαταγὴν ταύτην. Ἀπουσιαζούσης δὲ τῆς κυρίας Λεκουτυριὲ εἰς Νίκαιαν, ἡ κυρία Βλαχὲρ ἐγκατεστάθη παρὰ τῇ νύμφῃ της, ἥτις τὴν ὑπεδέχθη μετὰ τρυφερᾶς ἀγάπης. Αἱ ἐκτενεῖς συνδιαλέξεις ἤρχισαν ἐκ νέου μεταξὺ τῶν δύο γυναικῶν. Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας, ἡ Κλαίρη ὑπῆρξεν εὐθυμοτάτη· ἐγέλα ἐν τῇ κλίνῃ της, ἐφλυάρει ἐλευθέρως· θὰ ἐνόμιζέ τις, ὅτι ἦτο ἐνθουσιασμένη μὲ τὸ ἀπροσδόκητον αὐτῆς ἀτύχημα. Ἀλλ' ἡ διάθεσίς της μετεβλήθη ἐξαίφνης, ὅτε ὁ Ραϋμόνδος ἀνήγγειλεν ἑσπέραν τινά, ὅτι ἦτο ἠναγκασμένος νὰ ἐξέλθῃ μετὰ τὸ γεῦμα. Ἡ βαρωνὶς ἐφάνη κατ' ἐκείνην τὴν ἑσπέραν νευρική, ἀνήσυχος, εὐερέθιστος καὶ παρεπονέθη, ὅτι ὁ σύζυγός της δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ μὴ ἐξέλθῃ ἐπὶ δύο συνεχεῖς ἡμέρας.

— Τίνος εἶνε τὸ σφάλμα, τέκνον μου; εἶπεν. ἠρέμα ἡ πενθερά της. Ὁ Ραϋμόνδος δὲν ἦτο ἄνθρωπος τοῦ κόσμου. Σεῖς δὲν τὸν ὠθήσατε εἰς τοῦτο;

Ἡ παρατήρησις ἦτο ὀρθή, δι' ὃ καὶ ἡ Κλαίρη οὐδ' ἐπειράθη ν' ἀπαντήσῃ· ἐβύθισε μόνον τὴν κεφαλήν της ἐν τοῖς προσκεφαλαίοις καὶ ἤρχισε νὰ κλαίῃ, ὡς παιδίον. Ἡ κυρία Βλαχὲρ ἰδοῦσα τοῦτο, προσήγγισε μειδιῶσα καὶ ἀσπαζομένη αὐτὴν τρυφερῶς, ἐσπόγγιζε τὰ δάκρυά της:

— Ἔλα, ἔλα, κόρη μου, ἡσύχασε ... Τόσον εὐαίσθητοι κατέστημεν πλέον!

(Ἕπεται συνέχεια)

Ο ΣΑΙΞΠΗΡ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΟΥΣΚΙΝ

ΣΑΪΛΟΚ, ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΑΙ ΦΑΛΣΤΑΦ

(Κριτικαὶ παρατηρήσεις).

Τὰ πρόσωπα τὰ ὑπὸ τοῦ Σαιξπήρου δημιουργηθέντα, δὲν εἶνε, ὡς παρὰ Μολιέρῳ, τύποι ὡρισμένου τινὸς πάθους ἢ ἐλαττώματος, ἀλλ' εἶνε ζωνταναὶ ὑπάρξεις, πλήρεις παθῶν καὶ ἐλαττωμάτων, αἱ περιστάσεις δὲ ἀναπτύσσουσι πρὸ τοῦ θεατοῦ τοὺς πολυποικίλους αὐτῶν χαρακτῆρας.

Παρὰ Μολιέρῳ ὁ φιλάργυρος εἶνε μόνον φιλάργυρος καὶ οὐδὲν πλέον. Παρὰ Σαιξπήρῳ ὁ Σαϊλὸκ εἶνε φιλάργυρος, ὀξυδερκής, ἐκδικητικός, φιλόστοργος, ὀξύνους.

Παρὰ Μολιέρῳ ὁ ὑποκριτὴς τρέχει κατόπιν τῆς γυναικὸς τοῦ εὐεργέτου του ὑποκρινόμενος, δέχεται τὰ κτήματά του ὑπὸ φύλαξιν ὑποκρινόμενος· ζητεῖ ποτήριον ὕδατος πάλιν ὑποκρινόμενος. Παρὰ Σαιξπήρῳ ὁ ὑποκριτὴς ἀπαγγέλλει δικαστικὴν ἀπόφασιν μετὰ κενοδόξου μὲν αὐστηρότητος, δικαίως ὅμως. Τὴν σκληρότητά του δικαιολογεῖ βαθεῖα κρίσις πολιτικοῦ ἀνδρός· ἀποπλανᾷ τὴν ἀθωότητα δι' ἰσχυρῶν, ἐλκυστικῶν σοφισμάτων, καὶ οὐχὶ συμφύρων γελοίως τὴν εὐλάβειαν μετὰ τῆς ἐρωτοτροπίας. Ὁ Ἄγγελος εἶνε ὑποκριτής, διότι αἱ πράξεις αὐτοῦ ἀντίκεινται πρὸς τὰ ἐν αὐτῷ ἐμφωλεύοντα πάθη! Ὁποῖον βάθος ἐν τῷ χαρακτῆρι τούτῳ!

Ἡ μεγαλοφυία ὅμως τοῦ Σαιξπήρου οὐδαμοῦ ἴσως ἐξεδηλώθη μετὰ τοσαύτης ποικιλίας, ὡς ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Φάλσταφ, οὗτινος αἱ μιαρίαι, συνδεδεμέναι ἀλλήλαις, ἀποτελοῦσιν ἀλλόκοτον, τερατώδη ἄλυσσον, παρεμφερῆ πρὸς τὰ ἀρχαῖα ὄργια. Ἀναλύοντες τὸν χαρακτῆρα τοῦ Φάλσταφ, βλέπομεν ὅτι τὸ κυριώτερον αὐτοῦ γνώρισμα εἶνε ἡ ἀσέλγεια. Ἐκ νεότητός του, πιθανῶς, ἡ πρώτη αὐτοῦ φροντίς, ἦσαν αἱ βάναυσοι, εὐθηναὶ ἀπολαύσεις, ἤδη ὅμως εἶνε πεντηκοντούτης καὶ πλέον. Ἔγεινε πολύσαρκος, ἐβάρυνεν. Ἡ Ἀφροδίτη ὑπεχώρησεν εἰς τὴν κοιλιοδουλίαν καὶ τὸν οἶνον. Ἐπειτα εἶνε δειλός. Διάγων ὅμως πάντοτε μετὰ νέων ἀκολάστων καὶ ὑποκείμενος ἀπαύστως εἰς τοὺς χλευασμοὺς αὐτῶν, καλύπτει τὴν ἑαυτοῦ δειλίαν δι' εὐτραπέλου καὶ σκωπτικῆς αὐθαδείας. Εἶνε καυχηματίας ἐκ συνηθείας καὶ ἐξ ὑπολογισμοῦ. Ὁ Φάλσταφ δὲν εἶνε διόλου ἀνόητος. Τοὐναντίον ἔχει καί τινας συνηθείας ἀνθρώπου πολλάκις ἰδόντος τὴν καλὴν κοινωνίαν. Οὐδεμίαν τάξιν ἔχει ἐν τῷ βίῳ, οὐδένα κανόνα. Εἶνε ἀσθενής, ὡς γυνή. Ὅ,τι τῷ ἀναγκαῖον, εἶνε δριμὺς ἱσπανικὸς οἶνος (thysack), λιπαρὸν γεῦμα καὶ χρήματα διὰ τὰς ἐρωμένας του. Πρὸς ἀπόκτησιν τούτων, τὰ πάντα εἶνε ἕτοιμος νὰ πράξῃ, ἀρκεῖ νὰ μὴ ἐκτεθῇ εἰς προφανῆ κίνδυνον.

*

Εἰς τὴν νεότητά μου εἶχον σχετισθῆ μετ' ἀνθρώπου, ὃν ἡ φύσις ἔπλασε θέλουσα, φαίνεται, νὰ μιμηθῇ τὸ μεγαλοφυὲς τοῦ Σαιξπήρου δημιούργημα. Ὁ . . . . ἦτο ἄλλος Φάλσταφ. Ἀσελγής, δειλός, καυχηματίας, ὄχι ἀνόητος, διασκεδαστικός, ἀκατάστατος εἰς ὅλα καὶ χονδρός, ὡς ἐκεῖνος. Πᾶν περιστατικὸν προσέδιδεν αὐτῷ ἰδιάζον τι θέλγητρον. Ἦτο νυμφευμένος. Ὁ Σαίξπηρ δὲν ἔλαβε καιρὸν νὰ νυμφεύσῃ τὸν ἥρωά του. Ὁ Φάλσταφ ἀπέθανεν ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐρωμένων του, μὴ προφθάσας νὰ γείνῃ οὔτε σύζυγος κερασφόρος, οὔτε πατὴρ οἰκογενείας. Πόσαι σκηναὶ ἀπωλεσθεῖσαι διὰ τὸν κάλαμόν τοῦ Σαιξπήρου!

Ἰδοὺ ἐν χαρακτηριστικὸν ἐκ τῆς οἰκιακῆς ζωῆς τοῦ ἀξιοτίμου φίλου μου. Ὁ τετραετὴς υἱός του, ἀπεικόνισμα τοῦ πατρός, μικρὸς Φάλσταφ ἡμέραν τινά, ἀπόντος τοῦ γεννήτορος, ἔλεγε.

«Τί ἀνδρεῖος ποῦ εἶνε ὁ μπαμπᾶς μου! Νὰ τὸν ἀγαπᾷ τὸν μπαμπᾶ μου ὁ βαθιλέαθ!»

Παρατυχών τις, καὶ ἀκούσας τοὺς λόγους τοῦ παιδός, τὸν ἠρώτησε.

— Ποιὸς σοῦ τὰ εἶπε αὐτά, Βλαδίμηρε;

— Ὁ μπαμπᾶς, ἀπήντησεν ὁ παῖς.

Π. Α. Ἀξιώτης

ΔΗΜΩΔΗΣ ΠΟΙΗΣΙΣ

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΕΡΑΣΤΩΝ

Κφακή Σχιχοπλακιά.

Ὁ νιὸς ἐκάθετο θρονὶ κ' ἡ κόρη μπρός του στέκει,
Μηδὲ καὶ κάτσε τῆς ἐλέ', μηδὲ 'πὸ μπρός μου φύγε·
Καὶ μιὰν ἡμέρα λέει της:—«Κόρη, 'πὸ μπρός μου φύγε,
Εὕρε κλειδὶ κι' ἀγόρασε καὶ κατινάρι (1) πάρε,
Κλείδωσε τὴν καρδοῦλά σου κι' ἀπὸ τὰ μένα λείψε.»—
—«Πρτχοῦ τὸ πῆς, ἀφέντη μου, ἐπῆα κ' ἠκαμά το·
Πῆρα κλειδὶ κ' ἀγόρασα καὶ κατινάρι 'πῆρα,
Κλείδωσα τὴν καρδοῦλά μου κι' ἀπὸ τ' ἀ'σένα λείπω.»—
Ὡς ἦτο καλορροΐζικη κι' ὡς ἦτον καλομοῖρα,
Προξενητάδες ἤλθασι ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα,
Νὰ πάρουνε τὴν Ἀρετὴν ἐκεῖ μεριὰ ς' τὰ ξένα·
Πρῶτα νὰ τὴν παντρέψουσιν κ' ὕστερα νὰ τὴν πάρουν·
Κι' ὁ Γιάννης ὅταν τάκουσε, 'πὸ 'κεῖ περνοδιαβαίνει·
—«Μπρόβαλε, ἄστρο, 'μπρόβαλ' αὐγή, 'μπρόβαλε, νιὸ [ρεγγάρι!
Μπρόβαλε, μῆλο κόκκινο, νὰ σοῦ μιλήσω πάλι!»—
Κ' ἐκείνη πάλιν 'μπρόβαλε ἀπὸ τὸ παραθύρι
Μὲ τὸ λαμπρὸ τὸ πρόσωπο, μὲ τ' ἄστρο πετραχήλι.
—«Ἄκουσα πῶς θὰ παντρευτῆς, πρικὶ γλυκὺ μοῦ 'φάνη,

(1) Κατινάρι—cadenas Γαλλιστί, catenaccio Ἰταλιστί. Εἶδος κλείθρου.

Ὦ! ποῦ νὰ πέσῃ μιὰ φωτιὰ νὰ κάψῃ τὸ στεφάνι!
Χριστέ, 'ς τὰ στεφανώματα βαρυά, βαρυὰ νὰ 'ρώσου:
Σ' τὰ στεφανογυρίσματα νὰ βγαίνῃ ἡ ψυχή του...»
Ὁ σκύλος ἅγιος δὲν ἦτο, 'σὰν ἅγιος ὑποκούσθη,
Κ' ἔλεϊ 'ς τὰ στεφανώματα βαρυά, βαρυὰ ἀρρώστα,
Σ' τὰ στεφανογυρίσματα ἐβγήκεν ἡ ψυχή του!
Ἐκεῖ συχναπαντήθηκεν ὁ γάμος μὲ τὸ 'ξόδι!
—«Κάμετε τόπον ἄρχοντες, καὶ τόπον οἱ παππάδες,
Καὶ κύκλο (;) ἡ φτωχολογιὰ νὰ 'βγῶ, νὰ διῶ τὸν [Γιάννη!»—

Σ' τὸ δακτυλάκι της φορεῖ χρυσὸν δακτυλιδάκι,
Γύρου, φριγύρου μάλαμμα, 'ς τὴ μέση τὸ φαρμάκι·
Σ' τὰ χείλη της τὸ 'πόσυρε κ' ἠθγῆκεν ἡ ψυχή της.
—Ἄμε καὶ σύ, ψυχοῦλάμου, μαζὺ μὲ τὴ 'δική του!—
Σ' ἕνα ταφιὸ τοὺς χώσανε μεσ' 'ς ἕνα κεδουράκι·
Ἐβγῆκε ἡ κόρη νεραϊδιὰ κι' ὁ νιὸς κυπαρισσάκι.
Κάθε λαμπρὴ καὶ κυριακή, καθ' ἀκριδὴν ἡμέρα,
Ἤγειρεν τὸ κεφάλι του πάνω 'ς' τὴ νεραϊζοῦλα·
Κ' ἠγράφαν καὶ τὰ φύλλα της ἀράνα καὶ κατάρα.
Τὸ κρῖμα νἄχουν οἱ γονιοί, τ' ἄδικον οἱ παππάδες,
Σὰν ἀγαπᾷ ὁ νιὸς τὴ νιὰ καὶ δέν τους εὐλογοῦσι!

Επαμ. Αλεξακης

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΕΓΧΩΡΙΑ

Πρόεδρος τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν ἔκτακτον ταύτην σύνοδον ἐξελέγη ὁ καὶ τέως τοιοῦτος κ. Α. Αὐγερινός. — Προσεχῶς κατασκευασθήσεται μεταξὺ τοῦ λιμένος τῶν Ἀλῶν καὶ τοῦ Φαλήρου πλωτὴ διῶρυξ πρὸς ἀποτροπὴν τῶν ἐκ τοῦ Κηφισσοῦ πλημμυρῶν κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα. Θὰ ἔχῃ πλάτος 8—12 μέτρων, βάθος δὲ 4, ἡ δὲ δαπάνη αὐτῆς ὑπελογίσθη εἰς 1,020,000 δραχ. — Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀποθανὼν Κεφαλλὴν Ἀντ. Σβορώνος διὰ διαθήκης του δωρεῖ εἰς τὸ ἔθνος 70,000 φράγκων, εἰς τὴν κοινότητα τῆς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ πατρίδος Μηνιῶν 20,000 πρὸς ἵδρυσιν σχολείου καὶ ἑτερα ποσὰ ὑπὲρ ἄλλων φιλανθρωπικῶν καταστημάτων. — Ἐγένοντο τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα τὰ ἐγκαίνια τοῦ παρὰ τὸν Μαραθῶνα ἀνεγερθέντος, εἰς μνήμην τοῦ ἀοιδίμου Ἀμβροσίου Μαυρογορδάτου ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ κ. Θεοδώρου, καταστήματος Λωβοκομείου.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ

Ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Οὐγγαρίας κ. Τίσζας παρητήθη. — Ἐπίσης ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του ὁ πρόεδρος τῆς Ἰταλικῆς Βουλῆς, ἕνεκα διαφωνίας μετὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ κ. Κρίσπη, ἀλλ' αὕτη δὲν ἐγένετο δεκτή. — Ὁ διάδοχος τῆς Ἰταλίας, ἀφοῦ ἔμεινεν ὀλίγας ἡμέρας ἐν Σμύρνῃ καὶ Θεσσαλονίκῃ, ἀνεχώρησε διὰ τοῦ σιδηροδρόμου εἰς Κωνσταντινούπολιν. — Ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὁμογενὴς κ. Ἀβέρωφ παρεχώρησεν εἰς τὸ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ γυμνάσιον ἐτησίαν πρόσοδον ἐκ 400 λιρῶν, τὸ δὲ γυμνάσιον θὰ ὀνομάζηται τοῦ λοιποῦ «Ἀβερώφειον». — Ὁ ἔκπτωτος αὐτοκράτωρ τῆς Βραζιλίας θὰ διέλθῃ τὸ θέρος ἐν Χέτζενδορφ, ἔνθα προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας. — Ἐν τοῖς ἀνθρακωρυχείοις τῆς Μόρσας ἐγένετο ἔκρηξις, ἐξ ἧς ἐφονεύθησαν 160 ἄτομα.

ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ

Ἡ Ἀγγλικὴ τηλεγραφικὴ ἑταιρία ἀντικατέστησε τελευταῖως τὸ σύστημα Μόρσον διὰ τοῦ νέου συστήματος Ρεκόδερ, δι' οὗ ἡ τηλεγραφικὴ ὑπηρεσία ἐκτελεῖται καὶ πολὺ ταχύτερον καὶ μὲ ὀλιγώτερον προσωπικόν. — Ἐσχάτως ἐτελέσθησαν ἐν Ἀγγλίᾳ τὰ ἐγκαίνια τῆς Γεφύρας τοῦ Φορθ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ πρίγκιπος τῆς Οὐαλίας. Ἡ γέφυρα ἔχει μῆκος 2,765 ὀργυιῶν, τὸ δὲ βάρος τοῦ δαπανηθέντος χάλυβος ἀνέρχεται εἰς 50,000 τόννους, συντέμνει δὲ μεγάλως τὰς ἀποστάσεις μεταξὺ Γλασκώβης, Ἐδιμβούργου καὶ ἄλλων πόλεων τῆς Σκωτίας.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Κριταὶ τῶν εἰς τὸν Φιλαδέλφειον ἀγῶνα ὑποβληθέντων 38 πονημάτων ὡρίσθησαν ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Ὀλυμπίων οἱ κκ. Ἐμ. Ρίζης, Ν. Γ. Πολίτης καὶ Ἀρ. Προβελέγιος. — Ἡ ἀρχιδούκισσα Στεφανία τῆς Αὐστρίας περιηγηθεῖσα κατὰ τὸ 1885 τὴν Ἑλλάδα, Τουρκίαν καὶ Συρίαν, συνέγραψεν ἡμερολόγιον τοῦ ταξειδίου της, τυπωθὲν ἐσχάτως καὶ διανεμηθὲν μεταξὺ τῶν ἀνωτάτων αὐλικῶν — Οἱ φοιτηταὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ὑφηγητοῦ κ. Σοφούλη ἐξέδραμον τὴν παρελθοῦσαν Δευτέραν εἰς Ἐλευσῖνα χάριν ἐπιστημονικῶν μελετῶν.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀγγλικὴ ἀρχαιολογικὴ σχολή, ἧς διευθυντὴς εἶνε ὁ κ. Γκάρτνερ, ἔλαβε τὴν ἄδειαν, ὅπως ἐνεργήσῃ ἀνασκαφὰς ἐν Μεγαλοπόλει. — Πρόκειται νὰ ἐπισκευασθῇ ὁ ἐν Δαφνίῳ ἀρχαῖος Βυζαντινὸς ναὸς καὶ νὰ ἐπιδιορθωθῶσιν αἱ ἐπὶ τῶν τοίχων αὐτοῦ ἁγιογραφίαι, ἐρχομένου ἐπὶ τούτῳ ἐκ Ρώμης Ἰταλοῦ ἐργάτου.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

Ὁ ἐν Ἀθήναις ὀργανοποιὸς κ. Δ. Μούρτζινος ἐδώρησεν εἰς τὸν βασιλόπαιδα Γεώργιον εὔηχον καὶ λεπτειργασμένον μανδολῖνον, τυχὸν ἀργυροῦ βραβείου κατὰ τὴν Ἔκθεσιν τῶν Ὀλυμπίων.— Ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ «Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως» ἡ ἀπόφασις τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Ὀλυμπίων περὶ τῶν εἰς τὴν Ὀλυμπιακὴν Ἔκθεσιν ὑποβληθέντων μουσικῶν διαγωνισμάτων καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν βραβευθέντων, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κρίσεως τοῦ Γάλλου μελοποιοῦ κ. Λέοντος Δελίβ καὶ τῶν καθηγητῶν κ. Γκυρῶ καὶ Δυβοᾶ.

ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Κ. Σ. Σ. Πάτρας, Κ. Ν. Ο. Ἄργος. Στέλλονται, ἀλλὰ μὲ τὴν παράκλησιν νὰ ἐπιστραφῶσι ταχέως.—Κ. Ἀργοστόλιον. Καίτοι τὸ ζητούμενον εἶνε μόνον διὰ τοὺς συνδρομητάς, ἐν τούτοις ἐξετελέσθη ἡ παραγγελία χάριν τῶν φιλικῶν διαθέσεων, ἃς δεικνύετε πρὸς τὴν «Ἑβδομάδα». Τὴν δὲ ἀπορίαν σας δημοσιεύομεν ἵνα δοθῇ ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων ἡ δέουσα ἀπάντησις: «Ἐν τινι περιοδικῷ τῶν Ἀθηνῶν ἐδημοσιεύθη ἐσχάτως, ὅτι ἂν τὸ ἐν Παρισίοις Πεδίον τοῦ Μαρτίου, ὅπερ ἔχει ἐμβαδὸν 500 στρεμμάτων, περιεφράσσετο πανταχόθεν καὶ ἐχύνετο εἰς αὐτὸ ὁ Νιαγάρας, ἐντὸς πέντε ὡρῶν θὰ ἐκάλυπτε τὴν κορυφὴν τοῦ πύργου Ἔιφελ. Ποῖα ἄλλα πεδία ὑπάρχουσιν ἐν Παρισίοις, ἐκτὸς τοῦ πεδίου τοῦ Ἄρεως, καὶ ποῦ κεῖται τὸ πεδίον τοῦ Μαρτίου;»

—Τῷ αὐτῷ. Ἰδοὺ καὶ τὰ Χρυσᾶ ἔπη ἐν τῇ στήλῃ ταύτῃ πρὸς ἀποφυγὴν μιᾶς ἔτι ἐπιγραφῆς καὶ μὴ ἐξόγκωσιν τῶν περιεχομένων μας:

Ἐὰν ὁ χείριστος τῶν ἀνθρώπων ἀνελάμβανε κατ' ἔτος τὴν ἐκρίζωσιν καὶ μιᾶς μόνης κακίας, πολὺ ὀλιγωτέρους βέβαια καταδίκους θὰ ἠρίθμουν αἱ φυλακαί.

Franklin

Ὁ ὀκνηρὸς ρέπει φύσει πρὸς τὴν κατάκρισιν, ὁ μηδὲν ἐπιχειρῶν νομίζει εὔκολον τὴν ἐκτέλεσιν παντὸς ἔργου, καὶ διὰ τοῦτο καταχρίνει αὐστηρῶς τοὺς ἀπαντυχάνοντας.

Johnson

Ὁ φθονῶν ὁμολογεῖ σιωπηλῶς τὴν ὑπεροχὴν τοῦ φθονουμένου. Ὁ αὐτός.

Ὁ χρησιμώτατος τῶν ἀνθρώπων εἶνε καὶ ὁ μέγιστος.

Macauley

Κώφευε, δσάκις ὁ κακολόγος ὁμιλεῖ.

Thomas à Kempis

Ὁ θεὸς δὲν σώζει ἡμᾶς διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τῶν ἐμποδίων, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀνυψώσεως ἡμῶν ὑπεράνω αὐτῶν.

Dr. Clifford

Ὁ παραλύων τὴν ἐνεργητικότητά του διὰ τῆς νωθρότητος καὶ ἐπὶ μηδαμινοῖς προφάσεσι παραμελῶν τὰς ὑποθέσεις του, σπεύδει ἀκατασχέτως πρὸς τὸν ὄλεθρον. Ἐὰν θέλῃς νὰ ἐκτελέσῃς μετὰ προθυμίας καὶ θάρρους τὸ ἔργον σου, ἐπιλήφθητι αὐτοῦ, ὡς θὰ ἐπελαμβάνεσο πράξεως ἀναποφεύκτου καὶ μοιραίας.

Smiles

Πᾶσα γνῶσις ἀξίζει τόσον, δσον χρησιμεύει.

Γλάδστων

—Μ.Γ.Α. Ἄρταν. Ἐστάλησαν.—Φ.Ι. Δομοκόν. Ἐνεγράφησαν, στέλλονται. —Ι. Κ. Καβάλλαν. Θ' ἀπαντήσωμεν ταχυδρομικῶς. Εἴθε νὰ γείνωμεν ταχέως ἄγγελοι ἀγαθῶν. Εὐχαριστοῦμεν.—Β. Ζ. Πόρον. Ἐλήφθησαν. Εὐχαριστοῦμεν. — Π. Χ. Γαλάζιον. Γράφομεν.—Ν. Γ. Μ. Γένιτσεσκ. Ἐλήφθησαν, ἐξετιμήθησαν. Ἀπαντήσομεν προσεχῶς. — Γ. Ψ. Χανία. Ἐλήφθη ἀργά. Στέλλονται μετὰ τοῦ παρόντος. —Δ. Σαρ. Ἐνταῦθα. Ἐπιθυμοῦμεν νὰ σας ἴδωμεν.—*Pomme*; ;;—Δ.Π. Πάφον. Ἡ τιμὴ ποικίλει, ἀλλὰ κατὰ μέσον ὅρον δρ. 5.— Α. Σ. Καλάμας. Ἐλήφθησαν. Μὴ τὸ ἐκλαμβάνετε δά. οὕτω καὶ ὑμεῖς. Εἰς ἀδιὴν τὴν περίστασιν δύναται ἀξιόλογα νὰ λεχθῇ τό:

Le bon temps est une chimère;
L'homme jamais ne fut meilleur.

— Κ. Β. Κ]πολιν. Ἡμεῖς δὲν καταδικάζομεν τόσον τὸν Αἴσωπον καὶ τὸν Λαφονταῖνον· λέγομεν μόνον, ὅτι ὁ Κριλὼφ εἶνε ἴσος αὐτῶν, ἀλλ' ἐστάθη τυχηρότερος, διότι εὗρε τὸν μεταφραστήν του.—Γ. Δ. Σ. Λαμίαν. Ἐλήφθησαν. Ἐνεγράφητε, ἀλλ' ἀπὸ Ἰης Ἰανουαρίου.—Ἐπ. Π. Τσεσμέν. Συνδρομαὶ ἐλήφθησαν διὰ τοῦ κ. Γ. Διεύθυνσις διωρθώθη. Φαίνεται ὅτι προηγουμένη σᾶς ἀπωλέσθη. Σημειώσατε ἐλλείποντα πρὸς ἀναπλήρωσιν. — Ι. Γ. Π. Πάτρας. Ἐλήφθη. Προσεχῶς θέλομεν σημειώσῃ τὴν ζητουμένην διεύθυνσιν.—Δ. Κ. Π. Πρέβεζαν. Οὐδεμίαν τοιαύτην εἰδοποίησιν ἐλάβομεν. Τώρα δὲν σᾶς φαίνεται ἀργά; Ὁ δὲ παλαιὸς λῆσμός; — Βράχω. Εὐχαριστοῦμεν διὰ τὸ ἐνθύμιον.—Παγκράτη. Ὑπὸ μίαν ἔποψιν μάλιστα, ἀλλ' ὑπὸ ἄλλην οἱ βασιλεῖς κατ' οὐδὲν διαφέρουσι τῶν ἄλλων θνητῶν. Ὑπάρχουσιν ὅμως ἀκόμη ἄνθρωποι ὁμοιάζοντες πρὸς τὸν Ἰσπανὸν ἐκεῖνον αὐλάρχην . . . Ἀλλ' ἀκούσατε τὸ ἀνέκδοτόν του: Ὅτε ἡ Μαρία Ἄννα τῆς Αὐστρίας εἰσήρχετο κατὰ πρῶτον ὡς βασίλισσα εἰς Ἰσπανίαν μεταβαίνουσα εἰς Μαδρίτην, μεταξὺ ἄλλων δώρων [προσεφέρθη αὐτῇ ὑπὸ ἐπιτροπῆς ἐργατῶν ἐργοστασίου τινὸς περικνημίδων ζεῦγος τοιούτων ἄριστα; ἐννοεῖται, ἐξειργασμένον. Ὁ αὐλάρχης ὅμως θεωρῶν τὸ δῶρον προσκροῦον εἰς τὴν περιβόητον καστιλιανὴν ἐθιμοταξίαν, ἔρριψεν αὐτὸ κατὰ πρόσωπον εἰς τοὺς δωρητὰς λέγων: «Πρέπει νὰ μάθητε, ὅτι αἱ βασίλισσαι τῆς Ἰσπανίας δὲν ἔχουσι κνήμας!» Ὅπερ βεβαίως ἐσήμαινεν, ὅτι αὗται εἶνε τόσον ὑψηλαί, ὥστε δὲν ἐγγίζουσιν εἰς τὴν γῆν! Ἡ Μαρία Ἄννα ὅμως ἀγνοοῦσα τὸ μεταφορικὸν καὶ πομπῶδες ἱσπανικὸν ὕφος ἤρχισε νὰ κλαίῃ —ἦτο ἄνθρωπος, βλέπετε, κι' αὐτὴ—καὶ παιδίον μάλιστα—καὶ ἐζήτει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα της καὶ νὰ μὴ μεταβῇ εἰς Μαδρίτην, ὅπου. . . θὰ τῆς ἔκοπτον τὰς κνήμας! Περιττῶ. Κ]πολιν. Ἐ-λη-σμο-νή-θη-μεν . . . .

Παροράματα.

Ἐν τῷ ὀπ' ἀριθ. 7 φύλλῳ διορθωτέα τὰ ἑξῆς παροράματα: Ἐν Σελ. 7 ἀντὶ ἑδρέων γρ. εὑρέων.—Ἐν σελ. 8 ἀντὶ ἀνάλογοι τὸ πάχος πρὸς τὸ ἀνάστημα γρ. ἀνάλογοι πρὸς τὸ ἀνάστημα αὐτῶν.—Ἀντὶ χριδωτὸν γρ. χειριδωτόν.—Ἀντὶ νεαρὰ γρ. νεαρός.—Ἀντὶ ἀναμφιβόλως δὲν ἀπελάμβανον γρ. ἀναμφιβόλως ἀπελάμβανον. — Ἀντὶ κινουμένην ὑπὸ τῶν γρ. κινουμένην τῶν.—Ἀντὶ προσαρτιζομένης γρ. προσαρμοζομένης.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἐξεδόθησαν

Ἔκθεσις, τοῦ ἰατροῦ κ. Σ. Κ. Ζαβιτζάνου, πρὸς τὴν ἀξιότιμον κεντρικὴν ἐφορίαν τῆς Παναγίας τῶν Εἰσοδίων τοῦ πέραν, περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἐκθέτων βρεφῶν. Π.

Κανονισμὸς τῆς δημοτικῆς φωσκολιανῆς βιβλιοθήκης, μετὰ προοιμίου καὶ παραρτήματος, ὑπὸ Σπυρίδωνος Δεβιάζη, ἐφόρου αὐτῆς.

Λόγος, ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Μητροπόλεως ναῷ, ὑπὸ Νεοκλέους Καζάζη.

Νικόλαος Σιγαλός, Ἀθηναϊκὴ μυθιστορία, ὑπὸ Γρ. Ξενοπούλου. (Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη. Περίοδος Β'. Τεῦχος 3).

Ἱστορία τοῦ Ναυτικοῦ τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων, ὑπὸ Jurien de la Gravière, μετάφρασις μετὰ προλεγομένων καὶ σημειώσεων, ὑπὸ Κ.Ν. Ράδου.

L'exposition Universelle, par Henry de Parville preface par M. A. Alphand, Paris. J. Rothschild éditeur.

ΑΓΓΕΛΙΑΙ «ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ»
Ὁ στίχος λ. 30· δὶς 50, τρὶς 65
ΠΟΛΛΑΚΙΣ ΚΑΤ' ΑΠΟΚΟΠΗΝ.

Προσεχῶς ἐκδίδεται
Ε. ΣΤΑΝΛΕΥ
Η ΓΗ ΤΗΣ ΔΟΥΛΕΙΑΣ
Μετάφρασις
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΔΡΑΚΤΑ
Τιμᾶται Δραχ. 3.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

ΟΝΙΑΚ
ΑΜΠΑ
ΟΝΙΑΚ
ΑΜΠΑ
ΟΝΙΑΚ
ΑΜΠΑ

Ἐκ καθαρῶν λευκῶν σταφυλῶν
Βραβευθὲν ἐν τῇ Ἐκθέσει τῶν Παρισίων
Ἐν χρήσει παρὰ τῇ Β. Αὐλῇ
Συνιστώμενον ὑπὸ τῶν Ἰατρῶν
Ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Νοσοκομείοις
ΑΝΔΡΕΑΣ Π. ΚΑΜΠΑΣ
10 ΟΔΟΣ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ 10

REVUE
POLITIQUE ET LITTERAIRE
REVUE BLEUE
Paraissant le Samedi
Six mois 20 fr. Un an 35
PARIS
111. Bd. St Germain 111.

ΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ Α. ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ
Ὁδὸς Αἰόλου, ἀριθ. 195-197
Ἐκτυποῦνται
ΕΠΙΣΚΕΠΤΗΡΙΑ ΣΤΙΓΜΙΑΙΩΣ
ἐπικεφαλίδες σφραγῖδες
παντὸς εἴδους, πάσης ποιότητος
ΜΕΓΑΛΗ ΑΠΟΘΗΚΗ
Εὐρωπαϊκῶν Καταστίχων
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ

Β. ΨΙΛΑΚΗ
ΦΡΟΝΙΜΗ
Τραγῳδία
ΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΡΕΙΣ
Τιμᾶται δρ. 2.50

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΓΥΝΑΙΚΟΣ
Ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι σήμερον
ΥΠΟ
ΚΑΛΛΙΡΡΟΗΣ ΠΑΡΡΕΝ
Τεῦχος 2.
ΤΙΜΑΤΑΙ ΔΡΑΧΜΗΣ

ΔΡΟΜΟΛΟΓΙΟΝ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ-ΑΘΗΝΩΝ-ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Τμῆμα Πειραιῶς--Κορίνθου- Πατρῶν

	1	3	33
Πειραιεὺς ἀν.	7 π.μ.	11.15	10.10
Ἀθῆναι »	7.30	11.50	10.40
Κόρινθος ἀφ.	7.49	2.42	2.05
Αἴγιον »	2.52	5.41	
Πάτραι »	4.35	7.—	

	2	4	32
Πάτραι ἀν.	7.20π	11.40	—
Αἴγιον »	9.05	15.27	—
Κόρινθος »	1.10	4.—	9.03π
Ἀθῆναι ἀφ.	4.25	7.—	12·30
Πειραιεὺς »	4.55	7.30	1.—

Τμῆμα Κορίνθου - Ναυπλίου - Μύλων

Κόρινθος ἀν.	3.— μ. μ.	Μύλοι ἀν.	9.50 π. μ.
Ἄργος ἀφ.	5.12 »	Ναύπλιον »	10.—
Ναύπλιον »	5.45 »	Ἄργος ἀφ.	10.35
Μύλοι »	5.52 »	Κόρινθος »	12.45

Τμῆμα Πατρῶν - Πύργου

Πάτραι ἀν.	8.30π.μ	5.15μ.μ	Ἀμαλιὰς ἀν.	6.30π.μ	3.15μ.μ.
Ἀχαΐα ἀφ.	9.25	6.10	Γαστούνη »	7.11	3.56
Μανωλὰς »	10.40	7.25	Λεχαινὰ »	7.50	4.35
Λεχαινὰ »	11.20	8.05	Μανωλὰς »	8.30	5.15
Γαστούνη »	11.59	8.44	Ἀχαΐα »	9.45	6.29
Ἀμαλιὰς »	12.40	9.25	Πάτραι ἀφ.	10.40	7.24

Αἱ ἀμαξοστοιχίαι 33 καὶ 32 μέχρις Ἀκράτας λειτουργοῦσιν ἡμέραν παρ' ἡμέραν ἐναλλάξ. Τοπικαὶ ἀμαξοστ. καθ' ἑκάστην εἰς ὅλα τὰ τμήματα.

ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΙ ΑΤΤΙΚΗΣ

ΔΡΟΜΟΛΟΓΙΟΝ

Ἀπὸ 1 Μαρτίου—15 Μαΐου 1890

ΓΡΑΜΜΗ ΚΗΦΙΣΙΑΣ

Ἀναχωρήσεις καθ' ἑκάστην

Ἐξ Ἀθηνῶν	Ἐκ Κηφισίας
7 π. μ.	7.45' π. μ.
9 »	11 »
11 »	11.45' »
2 μ. μ.	2.50' μ. μ.
3.30' »	4.40' »
5.30' »	6.30' »

Κυριακὰς καὶ ἑορτάς

7 π. μ.	7.45' π. μ.
9 »	10 »
11 »	11.45' »
2 μ. μ.	2.50' μ. μ.
2.40' »	4.40' »
3.30' »	6.30' »
5.30' »	8 »

ΓΡΑΜΜΗ ΛΑΥΡΙΟΥ

Ἐξ Ἀθηνῶν	Ἐκ Λαυρίου
8.45' π. μ.	7.15' π. μ.
3.40' μ. μ.	4.05' μ. μ.